

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- «Ο ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ» – 80 χρόνια από την πρώτη έκδοση (Μιχ. Θ. Μηλίγκου) 193
- ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΑΞΙΕΣ ΣΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑ (Δ. Α. Χριστοφίδη) 203
- Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ (Π. Β. Πάσχου) 209
- ΕΠΙΚΑΙΡΑ (Π. Κλωνάρη) 216
- ΣΧΟΛΙΑ (Τομέως Τύπου τής Χ.Ε.Ε.) 218
- ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ 223
- ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΣ (Ήρακ. Παπαβασιλείου) 224

ΕΤΟΣ 56ον

ΙΟΥΛΙΟΣ – ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1993

ΑΡΙΘ. 543

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

Ἐπανεξεδόθη σὲ τέταρτη ἔκδοση

ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ

Γιὰ ἀγόρια ἀπὸ 16 ἐτῶν καὶ ἄνω

Ἰπὸ

ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗ

ΨΥΧΙΑΤΡΟΥ

Ἰπιμελημένη ἔκδοσις
μὲ 15 εἰκόνες ἔκτὸς κειμένου

Κεντρικὴ διάθεσις τόμων καὶ παραγγελίαι:

Γραφεῖα περιοδικῶ «Ἰκτῖνες»

Καρύτση 14, 105 61 Ἰθῆναι – Τηλ. 32 35 931

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Ἔτος 56ον

ΙΟΥΛΙΟΣ – ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1993

Ἀριθ. 543

Ἄρχιμ. ΕΥΣΕΒΙΟΣ ΜΑΤΘΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΖΩΗ»

Ο

ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΗΤΟΙ

ΤΙΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΥΠΑΡΞΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ

ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΚΑΙ

ΤΙΝΙ ΤΡΟΠΩ' ΕΠΙΤΥΓΧΑΝΕΤΑΙ ΟΥΤΟΣ

....

ΥΠΟ

ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΜΑΤΘΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀρχιμανδρίτου

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

Δ. Χ. ΤΕΡΖΟΠΟΥΛΟΥ & ΑΔΕΛΦΟΥ

1913

Τὸ ἐξώφυλλο τῆς πρώτης ἐκδόσεως, πού βρίσκεται στὰ Ἀρχεῖα τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ζωή».

Ἄρχιμ. Εὐσεβίου Ματθοπούλου
«Ο ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ»

«Τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός»
 (Κολ. γ' 11)

Ἔχει εἰπωθεῖ, ὅτι ἓνα παλῆθ βιβλίο μοιάζει μὲ τὸ παλῆθ κόκκινο κρασί. Ὅσο πιὸ πολλὰ χρόνια «κρατάει», τόσο πιὸ γευστικὸ καὶ ἀπολαυστικὸ γίνεται. Ἀκριβῶς ἓνα τέτοιο αἶσθημα δοκιμάζεις, ὅταν ἀρχίσεις νὰ «ρουφᾶς», λέξη—λέξη, τὶς σελίδες τοῦ ὀγδοντάχρονου βιβλίου τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιμανδρίτου Εὐσεβίου Ματθοπούλου. Κάθε φράση μιὰ μοναδικὴ γεύση, ἀπὸ «τὸν σκοπὸν τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου».

Στὶς μέρες μας, δυστυχῶς, ἀπουσιάζει ἐντελῶς (ἄς ποῦμε, ἐπιεικῶς, παραμερίζεται) ἡ προσπάθεια γιὰ φιλοσοφικὴ καὶ πνευματικὴ θεώρηση τῆς ζωῆς καί, συνεπῶς, ἀγνοεῖται σημαντικὰ ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπινου βίου. Ὅμως ὁ ἄνθρωπος, χωρὶς τὴ γνώση τοῦ προορισμοῦ του, ἀπομένει μὲ μιὰ ζωὴ ἄκαρπη καὶ ἄχρηστη. Τοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀπολαύσει καὶ τὴν κοσμικὴ εὐτυχία, ἀκόμη.

Σὲ πολλοὺς ἀναγνώστες τῶν «Ἀκτίνων» τὸ βιβλίο τοῦ π. Εὐσεβίου εἶναι ὄχι ἀπλῶς γνωστό, ἀλλὰ ἀποτελεῖ συνεχῆς ἐντρυφήμα. Σὲ μερικοὺς, ὅμως, εἶναι ἄγνωστο. Μὲ τὴν εὐκαιρία, λοιπόν, τῆς ὀγδοηκοστῆς ἐπετείου ἀπὸ τὴν πρώτη του ἔκδοση, ἄς τὸ γνωρίσουμε μαζί καθὼς θὰ ἐπιχειρηθεῖ, δειγματοληπτικά, ...«ποιοτικὴ ἀνάλυση». Πιστεύω ὅτι μὲ τὴ «δοκιμὴν» αὐτὴ, θὰ ἀποτιμηθεῖ, δεόντως, ἡ ἀξία τῆς... γευστικῆς

παλαιότητος!... Καθένας, μόνος του, θὰ μπορεῖ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὸ ἀπόφθεγμα ἐκεῖνο, πὸν λέει: «Ἄν θέλεις νὰ βρεῖς καινούργιες ἰδέες (καὶ νὰ τὶς στεριώσεις γερά, προσθέτω ἐγὼ) διάβαζε παλῆθ βιβλία».

★★★

Δὲν χωράει καμιὰ ἀμφιβολία, οὔτε στὸν πιὸ ἀπαιδευτο γνωσιολογικῶς, ὅτι ἡ πιὸ ἐνδιαφέρουσα, θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ, ἡ πιὸ σπουδαία καὶ διαρκῶς ἀναζητούμενη γνώση στὸν ἄνθρωπο, εἶναι ἡ γνώση τοῦ προορισμοῦ του μέσα σ' αὐτὸ τὸν «πτωτικὸ» καὶ πεπερασμένο κόσμο. Τὸ ἐρώτημα «ποιὸς εἶμαι, μὲ ποιὸν εἶμαι, γιατί εἶμαι, ποιὸς ὁ σκοπὸς μου», διαρκῶς τριβιλίζει τὸ νοῦ. Κι ὄλο προσπαθεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ μαζεύει γνώσεις καὶ πληροφορίες. Στὴν προσπάθεια, ὅμως, αὐτὴ, «ὕπάρχει ὁ φόβος μὴ μείνῃ ὁ ἄνθρωπος χωρὶς νὰ ἔχει τὴν πληροφορία τί γυρεύει στὸν κόσμο καὶ τί θὰ κάνει τὶς πληροφορίες μετὰ τὸ θάνατό του» (Χ. Μαλεβίτης).

Πράγματι, μόνο ἡ ἀληθινὴ γνώση καὶ ἐπίγνωση τοῦ προορισμοῦ του, ὀδηγοῦν τὸν ἄνθρωπο καὶ πρὸς τὴν ἐπιδίωξη νὰ τὸν ἐκπληρώσῃ. Ἄγνοια καὶ ἀδιαφορία (ἠθελημένα ἢ ἀθέλητα) ἔχουν σὰν ἀποτέλεσμα τὴν περιπλάνηση, τὴν ταλαιπωρία στὴ ζωὴ, ἡ ὁποία, πιά, χωρὶς σκοπὸ καὶ νόημα καταντάει

ζωή του πόνου και της αρρώστιας. Μά και τί άλλο, από αυτή την άγνοια του προορισμού μας, είναι το σύγχρονο τραγικό φαινόμενο της ατομικής και κοινωνικής «παθολογίας»; Ζωή χωρίς προορισμό είναι, τουλάχιστον, άτελής και, για το λόγο αυτό, είναι *a priori*, καταδικασμένη σε μαρασμό.

Για το γεγονός της σπουδαιότητας και αναγκαιότητας να γνωρίσει ο άνθρωπος το σκοπό της ζωής, ο π. Ευσέβιος προσφέρει καίριο λόγο, επισημαίνοντας τα έξης: «*Ἡ υπόδειξις τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ τρόπου δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται οὗτος... δὲν θὰ γίνῃ αὐθαιρέτως καὶ φανταστικῶς, διὰ σκέψεων καὶ ἐφευρέσεων ἀτομικῶν... ἡ υπόδειξις θὰ γίνῃ συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἥτις εἶναι πιστὸς τῆς Ἀποστολικῆς διδασκαλίας καὶ παραδόσεως φύλαξ καὶ ὁ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀλάνθαστος ἐρμηνευτὴς τῶν ἀληθειῶν τῆς Πίστεως*».

Ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου διακρίνεται, κατὰ τὸν π. Εὐσέβιο, σὲ ἀρχικὸ καὶ τελικὸ καὶ ὀρίζεται ὡς «*ἡ κατὰ τὸ δυνατόν ὁμοιώσις πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ ἡ ἐν τῷ Θεῷ ἀπολαυσις αἰωνίου δόξης καὶ μακαριότητος εἰς δόξαν τοῦ ὑψίστου καὶ παναγάθου Θεοῦ*».

Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ μάθει πῶς θὰ ἐκπληρώνει τὸν προορισμὸ του καθὼς καί, ὅτι καθ' ἑαυτὸν ἔχει ὑποχρέωση νὰ καταρτίζεται νοητικά, νὰ καλλιεργεῖται ψυχικά, νὰ ἀσκεῖται πρακτικὰ στὸ νόμο τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ πετυχαίνει, ὅσο τὸ δυνατόν, «*τὴν κατὰ Χριστὸν μόρφωσιν καὶ τελειοποίησιν*». Ὁ πιστὸς, ἰδιαίτερα, πρέπει νὰ ζεῖ μὲ τὴ διαρκῆ συναί-

σθηση, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ πᾶν καὶ γιὰ τὰ πάντα τῆς ζωῆς. Ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ «*σῆμα κατατεθέν*» στὴν ἐσωτερικὴ μας ζωὴ καὶ στὴν ἐξωτερικὴ μας συμπεριφορά.

Βεβαίως ἢ κατὰ Χριστὸν «*μόρφωση*» τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι κάτι τὸ εὐκολο. Ἀπαιτεῖ ἀγῶνα συνεπῆ, ἀπαιτεῖ προσπάθεια συνεχῆ, ἡ ὁποία μὲ τὸ μέσον τῆς προσευχῆς θὰ ἐνισχύεται ποικιλοτρόπως. Μιὰ προσευχὴ θερμῆ, δυνατῆ, ἀδιάλειπτη, «*ἐναρμονισμένη μὲ τὴν ἀναπνοήν*»: Θ Ἄ Σ ἐ θ υ μ ἄ μ α ι δ υ ὸ φ ο ρ ἔ ς κ αὶ μ ἰ ἄ θ ὶ ἄ ν α σ α ἰ ν ὼ ! Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς παρεμβάσεως τοῦ Θεοῦ, τότε, εἶναι ἄμεσο.

★ ★ ★

Ἡ Πίστις γιὰ τὸν ἄνθρωπο εἶναι λειτουργικὸ στοιχεῖο ζωῆς. Μὲ τὴν πίστιν, τὸ καθετὶ παίρνει νόημα καὶ ἡ ὑπόστασή του γίνεται πιὸ «*αἰσθητῆ*». Ἰδιαίτερα ἡ πίστις ὡς πεποίθηση καὶ ἐμπιστοσύνη πρὸς τὸν Θεό, εἶναι μιὰ πολὺ μεγάλη δύναμη γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Κατηγοροῦν, μερικοὶ, τὴν θρησκευτικὴ πίστιν ὡς δεσμευτικὴ τῆς ατομικῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ «*πετάγματος*» τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ. Ἀπορεῖ κανεὶς γιὰ τὸ πῶς αὐτοὶ οἱ ἴδιοι δὲν συλλαμβάνουν μὲ τὸ «*δῆξ*» μυαλό τους, ὅτι «*ἡ ἄρνησις τοῦ Θεοῦ εἶναι κι αὐτὴ ἓνα εἶδος θρησκευείας*». Κι αὐτὴ ἐπιβάλλεται σὰν μιὰ «*πίστις*», ἡ ὁποία ὁμως ἀποδεικνύεται τόσο ἀνίσχυρη στὸν καυχῆσιάρη ἄνθρωπο! Τὸν ἄνθρωπο ποὺ ὅταν βρίσκεται σὲ κίνδυνο καταφεύγει, πάντοτε, στὸ κάτι ποὺ ξεπερνάει τὴ γνώση τῆς ἐπιστήμης. «*Πρόκειται γιὰ μιὰ σταθερὰ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος*», ποὺ δὲν ἔχει ἀντιπαράθεση καὶ δὲν ἀφήνει περιθώρια ὑπε-

ρηφανείας για την ανθρώπινη σοφία.

“Ας γυρίσουμε, όμως, στην έννοια της χριστιανικής πίστεως. Με αυτή την πίστη μπορούμε να πετύχουμε ό,τι ο Θεός μας έχει υποσχεθεί. «Διά πίστεως... έπέτυχον έπαγγελιών» γράφει ο Παύλος. Αυτή ή πίστη άρκει μόνο σαν μιá ψυχική κατάσταση ή σαν μιá «έγκεφαλική» διάσταση; Δέν χρειάζεται και κάποια έξωτερική έκφραση για να είναι πιό... πειστική και άποδοτική;

Αϊώνες, τώρα, αυτό τó θέμα βασανίζει τó χριστιανικό λογισμό και διαχωρίζει ομάδες όπαδών τού Χριστού: ή πίστη ή τά έργα είναι αναγκαιότερα για την έκπλήρωση τού προορισμού τού ανθρώπου και τή σωτηρία τής ψυχής του; ‘Ο π. Ευσέβιος δίνει, στό βιβλίό του, μιá πολú καθαρή άπάντηση: «‘Η Χριστιανική πίστις ήν και έκζητεϊ έξ ήμών ó Θεός, είναι ή έξ όλης ψυχής και καρδιάς και διανοίας, ή ένδόμυχος και έγκάρδιος άποδοχή τών άληθειών τού Χριστιανισμού και ή πρòς τόν Θεόν και τούς λόγους αύτου άφοσίωσις και ύπακοή... ‘Η πίστις, όμως, διá να σώση τόν άνθρωπον πρέπει να είναι ούχι νεκρά, αλλά ζώσα, να είναι ένεργός, να είναι καρποφόρος. Εϊναι δέ ή πίστις ένεργός και καρποφόρος, όταν ó άνθρωπος, μαζί με την πεποίθησιν τού ότι αι άμαρτίαι του συγχωρουνται και έξαλείφονται δωρεάν και κατá χάριν διá τού θανάτου και τής θυσίας τού Χριστού, έχει και βίον σύμφωνον πρòς τούς λόγους και τás έντολάς αύτου. ‘Αμφοτέρα, πίστις δηλονότι και έργα άγαθά, καθιστῶσι τόν άνθρωπον δίκαιον και κατ’ ένόπιον Θεού».

Συνεπώς, για τόν γνήσιο Χριστιανό, «ούκ άρκει πιστεύσαι μόνον είς σωτηρίαν». Λέει ó Μάξιμος ó ‘Ομολογητής ότι «με τó να πιστεύεις χωρίς να

εργάζεσαι την άγάπη δέν σώζεσαι». ‘Απαιτείται, λοιπόν, και ή πράξη, ή «έφαρμοσμένη Θεολογία», προκειμένου ó Χριστιανός να δικαιωθεί μπροστά στόν Θεό και όχι μόνο, αλλά να καταξιωθεί και στα μάτια τού κόσμου. Τού κόσμου τόν όποιο αναστρεφόμεστε και ó όποιος μας παρακολουθεϊ, μας παραδέχεται έτσι, και τότε μας ακολουθεϊ.

Ποιός δέν αντίλαμβάνεται τó πόσο πέφτουν άπό την ύπόληψη τών ανθρώπων, όσοι άντινομοούν ανάμεσα στό θεωρητικό τους «πιστεύω» και την πρακτική τού βίου τους! ‘Ο έμπρακτος λόγος και όχι ή άργολογία, ή Θεολογία τής καθημερινής ζωής για την ύποστήριξη τού «πλησίον» μας και όχι «ό ζήλος άπό την πίσω πόρτα στόν χριστιανικό περίβολο, σαν μάχη τάχα ύπέρ τής πίστεως» (Α. Τσιριντάνης), έπιβεβαιώνουν την ένσυνειδητη πίστη, εκπληρώνουν τόν άληθινό σκοπό τής ζωής και όδηγούν στή σωτηρία τού ανθρώπου.

Οί «Δύο μεγάλες έντολές» τού Θεού συμπληρώθηκαν, κατá βάθος και πλάτος, άπό τόν Υϊόν Του, τόν ‘Ιησού Χριστό. ‘Η άγάπη τού ανθρώπου όφείλει πρώτα να στρέφεται πρòς τόν Τρισυπόστατο Θεό και να είναι «ύπεράνω κάθε άλλης άγάπης». ‘Εξ άλλου ή άγάπη τού ανθρώπου πρòς τόν συνάνθρωπο δέν θά δίνεται μόνο σέ φίλους, αλλά θά προσφέρεται και πρòς τούς έχθρούς, φθάνοντας μέχρις αυτοθυσίας. Αυτή είναι ή καινή διδασκαλία τού Χριστού. ‘Ο π. Ευσέβιος, σχολιάζοντας τις έντολές τής άγάπης, γράφει: «Διά μό-

νης τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης καθίσταται ὁ ἄνθρωπος μακάριος. Ἄγαπῶν ὁ Χριστιανὸς τὸν Θεόν, ἑαυτὸν ἀγαπᾷ καὶ ἀγαπῶν τοὺς ἄλλους, ἑαυτὸν ἀγαπᾷ περισσότερον. Ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, βλέπει ἑαυτὸν».

Ὁ G. Boynell ὑποστηρίζει, ὅτι μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν δύο μεγάλων ἐντολῶν τῆς ἀγάπης ὁ ἄνθρωπος κλείνει μέσα του ἀγιότητα καὶ υγεία. Στὸ χῶρο τῶν Ἐπιστημῶν Ὑγείας συζητεῖται, πολὺ, ἡ σημασία τῆς ἀγάπης, αὐτῆς τῆς ἰδιόζουσας ἀνάγκης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἐάν κάποιος συνειδητοποιήσει ὅτι δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ ἀγαπάει τὸν συνάνθρωπό του καὶ διαπιστώνει, συγχρόνως, ὅτι δὲν ἀγαπᾶται ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τότε θὰ αἰσθανθεῖ «ἄρρωστος» καὶ ὄντως θὰ ἀνήκει στὰ ἄτομα μειωμένης βιοψυχικῆς δυνάμεως^{1,2}. Ἡ ἀγάπη, ὅπως δείχνουν σύγχρονες ἰατροψυχολογικὲς παρατηρήσεις, εἶναι φάρμακο τὸνωτικὸ γιὰ τὴν υγεία, εἶναι θεραπευτικὸ ἐργαλεῖο τοῦ γιατροῦ, εἶναι ἱαματικὸ ἐλιξήριο γιὰ τὴν ἀρρώστια, εἶναι γέφυρα στέρεης διαπροσωπικῆς σχέσεως, εἶναι τὸ κλειδί τῆς εἰρηνικῆς συμβιώσεως τῶν λαῶν.

Αὐτομάτως, λοιπόν, καταλήγει κανεὶς στὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους, γιὰ τὸ Χριστιανό, δὲν ἀποτελεῖ μόνον τὸ «πλήρωμα τοῦ Νόμου», ἀλλὰ γίνεται καὶ ἓνας σπουδαῖος συντελεστὴς προστασίας καὶ προαγωγῆς τῆς υγείας του. Βεβαίως γιὰ νὰ φτάσει κανεὶς νὰ ἀγαπάει τὸν ἄλλον ὡς τὸν ἑαυτὸ του (μεγάλη κουβέντα) πρέπει πρῶτα νὰ ἔχει ἀγαπήσει, ἀληθινά, τὸ Θεό. Μὴ ξεγελαστεῖ κανένας μὲ τὴν ἰδέα, πὼς μπορεῖ νὰ ἀγαπάει «ἀληθινά» τοὺς ἄλλους χωρὶς νὰ ἀγαπάει τὸν Θεό. Τὸν διαψεύδει ἡ ἱστορία ἀτόμων

καὶ λαῶν!

Πόσο δίκιο εἶχε ἐκεῖνος ὁ «ἀδευτέρωτος» πατρο-Κοσμᾶς, ὅταν τόνιζε, ὅτι εἶναι «καλότυχος ὁ ἄνθρωπος ὁποῦ ἀξιώθηκε καὶ ἔλαβεν εἰς τὴν καρδίαν του αὐτὰς τὰς δύο ἀγάπας, εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς του...».

★ ★ ★

Πολὺς ὁ λόγος σήμερα γιὰ δικαίωμα τὰ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ πολλὴ φροντίδα, ὥστε καὶ τὰ παιδιὰ, ἀκόμη, νὰ ξέρουν γιὰ τὰ «κεκτημένα» τους. Ποικίλες «φιέστες» ὀργανώνονται στίς ἡμερομηνίες ποὺ πρωτοδιακηρύχτηκαν τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα. Πολλὸ ὀρθὰ καὶ χωρὶς καμιά ἀντίρρηση. Μόνον ποὺ θὰ πρέπει, ἐπὶ ἴσοις ὄροις νὰ γιορτάζουμε καὶ νὰ φωνάζουμε καὶ γιὰ τίς ὑποχρεώσεις καὶ τὰ καθήκοντα τῶν ἀνθρώπων. Μάλιστα νὰ φροντίζουμε νὰ περάσουμε στὸ νοῦ τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νέων αὐτὴ τὴ σημασία τοῦ ποικίλου καθήκοντος.

Ὁ π. Εὐσέβιος στὸ βιβλίον του ἀφιερώνει ἓνα πολὺ ἐντυπωσιακὸ κεφάλαιο περὶ καθήκοντων. Θαυμάζει κανεὶς, στίς σελίδες αὐτές, τὴν εὐρύτητα τῆς ἀντιλήψεως τοῦ συγγραφέως, τὴ φιλάνθρωπη στάση του καὶ τίς γνώσεις του ἀπὸ τὴν ψυχολογία.

Πολὺ ἐκτεταμένα καί, κάπως, αὐστηρὰ τοποθετεῖ τίς κατευθυντήριες ὁδηγίες γιὰ τὰ πνευματικὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὰ ὁποῖα βάζει, ὡς «πρώτιστον καὶ κύριον», τὸ καθήκον τῆς αὐτογνωσίας.

Τὸ καθήκον τῆς αὐτογνωσίας εἶναι, ὄντως, πρωταρχικὸ γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν πορεία τῆς ὄλης του βιοτῆς. Εἶναι, ὁμως, ἓνα δύσκολο καθήκον, προκαλεῖ

«όδυνηρές» ένοχλήσεις κατά την έφαρ-
μογή του, γι' αυτό και συχνά παραγκω-
νίζεται ή τοποθετείται τελευταίο ή και
παραμελείται όλως διόλου. Σοφά τονί-
ζει ό «Άγιος Γρηγόριος Νύσσης, ότι «εϋ-
κολοί έσμεν γνώναι ούρανόν μάλλον ή
εαυτούς».

Γιά μās τούς "Έλληνες, πού βαρυ-
νόμαστε γιά την εύκολη κριτική τών άλ-
λων, «κριτική πού πλησιάζει τή συνή-
θεια τής φιλοκατηγορίας», ή έννοια τού
καθήκοντος τής αυτογνωσίας πρέπει νά
πάρει ιδιαίτερη θέση στη σύγχρονη ά-
γωγή τών νέων. Τό έλάττωμα τής έ λ -
λ η ν ι κ ή ς κ ρ ι τ ι κ ή ς ύπηρχε και
στούς άρχαίους προγόνους μας. Κάπου
στά «'Απομνημονεύματά» του γράφει ό
Ξενοφών: «Οί πολλοί ώρμηκότες επί τó
σκοπεΐν τά τών άλλων πράγματα, ού
τρέπονται επί τó εαυτούς εξετάζειν». 'Α-
πό την άλλη μεριά ξέρομε καλά, τó
πόσο οί άρχαίοι πρόγονοί μας έτόνιζαν
και τή σημασία τού «γνώθι σ' αυτόν».

Γιά τόν συνειδητό Χριστιανό
τό καθήκον τής αυτογνωσίας είναι και
ύ π ο χ ρ ε ω τ ι κ ό και ά ν α γ -
κ α ι ο . 'Ο π. Ευσέβιος τó τοποθετεί
«ώς βάσιν και θεμέλιον παντός άλλου
καθήκοντος και πάσης άλλης άρετής».
'Ο συγγραφέας τού «Προορισμού» γνω-
ρίζοντας πολύ καλά την ανθρώπινη ζω-
ή με τίς «κρυφές κινήσεις τής ψυχής»
(μέσα σέ πάμπολες θεΐες, άλλα και πο-
νηρές καταστάσεις), έπισημαΐνει την ά-
νάγκη και την ύποχρέωση τής έ ν δ ο -
σ κ ο π ή σ ε ω ς .

'Ο π. Ευσέβιος συνιστά την αυτοε-
ξέταση ως καθημερινή φροντίδα τού άν-
θρώπου στό «ήμερήσιον πνευματικόν
δρομολόγιόν» του με τά έξής λόγια του:
«Τό έσπέρας αναπολών εις την μνήμην
σου, καθ' όσον είναι δυνατόν εις σέ,
την όλην ήμερησίαν διαγωγήν σου, νά

ανακρίνεις σεαυτόν συμφώνως πρòς τόν
Θεοϋ νόμον». Πραγματικά στις βραδυ-
νές ώρες, με χαλαρωμένο τó σώμα και
τό μυαλό «μαζεμένο» μπορεί κανείς ή-
ρεμα νά λειτουργεί ένα "play back" τών
ήμερήσιων «καταγραφών» του. Στη
βραδυνή ήσυχία εύκολα κανείς άνακα-
λει και πιό καθαρά διακρίνει ό,τιδήπο-
τε, από τή δράση του, ύπηρξε άσύμφω-
νο πρòς τίς έντολές τού Θεοϋ και τίς
παροχές τής αγάπης Του.

Κατά τόν π. Ευσέβιο ή αυτοεξέτα-
ση δέν άφορά μόνο σέ συγκεκριμένα
άμαρτήματα, άλλα έλέγχει, άκόμη, και
«τό έλλιπές και άτελές τών έναρέτων
έργων». 'Η μορφή μιάς τέτοιας, άκρι-
βώς, αυτοκριτικής άποτελεί ύψηλόβαθ-
μη πνευματική άσκηση, ύπεύθυνη και
γνήσια εξέταση τού ένδοκόσμου. Και
«όσον γνωρίζει ό Χριστιανός τόν έαυ-
τόν του πληρέστερα και τελειώτερα, τό-
σον ή πρόοδός του ή πνευματική θά εί-
ναι μεγαλυτέρα».

Οί πνευματικά καλλιεργημένοι άν-
θρωποι, άλλα και πάρα πολλοί πού δέν
έχουν ιδιαίτερη έπαφή με τó «πνεϋμα»,
άναγνωρίζουν, ότι όσο ένα άτομο είναι
έξοικειωμένο στην αυτοκριτική, τόσο
πιό πολύ είναι άνεκτικό και συγχωρητι-
κό πρòς τούς άλλους, είναι λιγότερο
κριτικό και καθόλου κατακριτικό. 'Ε-
πίσης ένα άτομο με αΐσθημα αυτογνω-
σίας είναι πολύ δεκτικό παρατηρήσε-
ων, έλέγχου, συστάσεων και παραιné-
σεων. 'Η αυτογνωσία άποτελεί ύψηλό
δείκτη ψυχοπνευματικής υγείας και έκ-
φράζει, κατά τόν καλύτερο τρόπο, την
άληθινή ταυτότητα τού ανθρώπινου
Π ρ ο σ ώ π ο υ .

"Αν ό π. Ευσέβιος στό βιβλίο του
υπερτονίζει τά πνευματικά καθήκοντα
τού ανθρώπου, τούτο δέν σημαΐνει ότι
ύποτιμά τά καθήκοντα πρòς τó σώμα

και την υγεια του. 'Απο το βιβλίο του π. Ευσεβίου μαθαίνει κανείς, ότι ο Χριστιανός πρέπει να νοιάζεται για τα πάντα και να τον ενδιαφέρουν τα πάντα. 'Επειδή ο π. Ευσέβιος υπήρξε ο αυθεντικά άσκητικός και παραδοσιακός κληρικός³, για τουτο άναδείχθηκε στη διδασκαλία του, για την καθημερινή ζωή των πιστών, ρεαλιστικά ανθρώπινος και πατερικά διακριτικός.

Σε θέματα, λοιπόν, συμβουλευτικής της σωματικής υγείας, διακρίνει κανείς έκδηλη τη χριστιανική όρθοκρισία του π. Ευσεβίου. 'Ο πιστός δέν γίνεται άκόλουθος ένός ξερού ιατρικού ιδεαλισμού και ναρκισσιστής του σώματος, αλλά έναρμονίζει τα του σώματος προς το θέλημα του Θεού. Γράφει ο π. Ευσέβιος: «'Ο πιστός να μην παραμελή τον εαυτόν του επί βλάβη τη υγείας του, ούτε όμως να παρασύρεται υπό τυφλής φιλαυτίας και καταντᾶ εις υπερβολάς προς διατήρησιν της υγείας του, άφοσιούμενος έξ ολοκλήρου εις την περιποίησιν της σωματικής αυτού ζωής, διότι άποβαίνει δουλος αίχμάλωτος του πάθους της φιλοζωίας».

'Επίσης θαυμάζει κανείς τη διαλεκτική στάση του συγγραφέως άπέναντι στην υγεία, καθώς ύπογραμμίζει, ότι ο άνθρωπος μπορεί κάποτε στη ζωή του να χρειαστεί να διακινδυνεύσει την ίδια του την υγεία, και αυτό θα πρέπει να συμβεί, «δταν ύψηλότερον και άνώτερον καθήκον επιβάλλη την θυσίαν της».

★ ★ ★

Στόν «Προορισμό του ανθρώπου» διαφαίνεται έντονα ή ικανότητα και ή τέχνη, του συγγραφέως του, για ψυχική ένδοσκόπηση, για διάγνωση και θεραπεία πνευματικών άδυναμιών. Μπορεί

κανείς να παρομοιάσει το βιβλίο αυτό με «πρακτικό έγχειρίδιο» ψυχικής υγιεινής, όπως τη βλέπουμε μέσα από το προφίλ της «Ψυχολογίας του Βάθους» και της «'Ιατρικής του Προσώπου».

'Ο συγγραφέας θέλησε να βοηθήσει στη δημιουργία ένός γνήσιου μοντέλου του πιστού, ο όποιος ζώντας μέσα στον κόσμο, μπορεί να είναι, συγχρόνως, άντάμα με το Θεό. 'Ο πιστός πρέπει να κρατάει, διαρκώς, ζωντανή τη μνήμη του προορισμού του. Λήθη του προορισμού του άποβαίνει καταστροφική.

Καίτοι είναι βιβλίο γραμμένο το 1913, «ό Προορισμός του ανθρώπου» προσφέρει μιᾶ μέθοδο, ή όποία συνθέτει το φέ ρ σ ι μ ο ζ ω η ς που σήμερα ονομάζουμε, στην κλινική ιατρική, «συμπεριφορά τύπου Β»^{4,5}. 'Ο πιστός ακολουθώντας τις συστάσεις του π. Ευσεβίου κερδίζει σωματική, ψυχοπνευματική και κοινωνική υγεία, έμβαθύνει στη σημασία της ήθικης τελειοποίησης, προχωρεί στην προσπάθεια Χριστοκεντρικού βιώματος και προετοιμάζεται, έτσι, στην άπόλαυση της αιώνιας μακαριότητας.

Το βιβλίο του π. Ευσεβίου είναι σύγγραμμα κλασικό στο είδος του και άποτελεί θησαυρό της γραμματείας του νεοελληνικού χριστιανικού κινήματος. Δίνει μιᾶ θεολογία μέσα από την όποία και ο μη θεολόγος μπορεί να άνακαλύψει ένα προσωπικό Θεό. Το Θεό που διαλέγεις μόνος σου. Οί λέξεις του βιβλίου μπαίνουν στην «καρδιά της ψυχής» και αισθάνεσαι να σε άκουμπάει ή Χάρις του Θεού, ή όποία σε στηρίζει ό που κι άν βρίσκεσαι, όπως κι άν είσαι. Τολμάει κανείς να επαναλάβει, ότι «κάθε πρόβλημα της άτομικής ή της δημόσιας ζωής μας βρίσκει τη

λύση του στις σελίδες του βιβλίου αυτού».

Με την προσεκτική μελέτη του «Προορισμού» αποκτᾶς τὴ δυνατότητα νὰ διακρίνεις, ὅτι τὸ γνήσιο ὀρθόδοξο ἦθος δὲν εἶναι ἐπιφανειακὴ, τυπικὴ, ἀπλὴ συμμετοχὴ στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι συνεχῆς προσωπεία Χριστοκεντρικῆς ζωῆς. Εἶναι «παράθεσις» ὅλης τῆς ζωῆς μας στὸ Χριστό.

Τὸ γνήσιο ὀρθόδοξο ἦθος (μιὰ ἐννοια ἢ ὁποία στὴν ἐποχὴ μας κινδυνεύει νὰ ἀλλοιωθεῖ, καθὼς ἀναδεύεται στὶς συζητήσεις «εἰδικῶν» καὶ μὴ) εἶναι ἡ θερμὴ καὶ ἐγκάρδια διάθεση καὶ ἐπιθυμία πρὸς τὸ Θεῖον, χωρὶς ἐξάρτησῃ τρόπου, τόπου, τύπου. Εἶναι ζωὴ προσευχοποιημένη καὶ συντηρούμενη ἐκ τοῦ «ἄρτου τῆς ζωῆς». Εἶναι μιὰ «παρατεταμένη ἀκολουθία» με ζωντανὴ μαρτυρία τοῦ ἀγίου στὰ καθημερινὰ τῆς ζωῆς (ἀπὸ τὸ «ἐσθίειν καὶ πίνειν» ὡς τὸ «εἶτέ τι ἄλλο ποιεῖν»).

Πρὶν κλείσουμε τὴ σύντομη ἀνάλυση μερικῶν ἀπὸ τὶς σελίδες τοῦ «Προορισμοῦ», θὰ πρέπει νὰ ὑπομνηματίσουμε καὶ γενικὲς κρίσεις ποὺ διατυπώθηκαν ἀπὸ πολλὰ καὶ σπουδαῖες προσωπικότητες τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἐπιστήμης, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς πρώτης ἐκδόσεως (1913) ὡς τὸ δεκάτη ἐβδόμη ἐκδοση (1991).

Ὅλοι μιλοῦν γιὰ ἓνα βιβλίο πρωτοποριακὸ καὶ πρωτότυπο, «δημιουργία βαθείας πνευματικῆς πείρας καὶ γνώσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς», ἀφθαστο σὲ σαφήνεια καὶ ψυχολογικὴ βαθύνοια, προπάντων δὲ βασισμένο θεμελιακὰ στὴν Ἁγία Γραφή καὶ σφραγισμένο

ἀπὸ τὴν προσωπικὴ ζωὴ καὶ ἐμπειρία τοῦ συγγραφέως του.

Ὅ,τι γράφει ὁ π. Εὐσεβίος εἶναι ἀπολύτως κατὰ τὰς Γραφάς, κατὰ τὴν Ἀποστολικὴ παράδοση καὶ τὴν Πατερικὴ σκέψη. Δὲν ἔχει ὁ λόγος τοῦ π. Εὐσεβίου «ρετσινιές» καὶ «προσμίξεις» καὶ «θολώματα». Δὲν διδάσκει «ἀπόψεις ἀκραῖες καὶ ἀρρωστημένους μυστικιστικοὺς συναισθηματισμοὺς». Τὸ βιβλίο τοῦ π. Εὐσεβίου εἶναι πνευματικὸ βιβλίο καθαρὸ καὶ διαυγές.

Ἐνα τέτοιο βιβλίο ἦταν ἀδύνατο νὰ μὴν πάρει λαμπρὴ ἐξέλιξη. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ συγγραφέως του, νὰ διαδοθῇ εὐρέως «πρὸς πνευματικὴν ὠφέλειαν τῶν Χριστιανῶν», εὐλογήθηκε ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ἐκπληρώθηκε μετὰ τὸ παραπάνω.

«Ὁ Προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου» ἔθρεψε, τρέφει καὶ θὰ ἐξακολουθεῖ νὰ τρέφει καὶ νὰ εὐφραίνει τὶς γενιὲς τῶν πιστῶν καὶ θὰ ἀποτελεῖ γι' αὐτοὺς «κώδικα χριστιανικῆς πίστεως καὶ ζωῆς», στὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἀναγκῶν τους, «μετὸν ρεαλισμὸν τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, ἡ ὁποία ἐγγυᾶται καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὰ παιδιά Του καὶ τὴν τήρησιν τῆς ὑποσχέσεώς Του πρὸς αὐτά» (Α. Τσιριντάνης). Εἶναι πολὺ συγκινητικὸ τὸ γεγονός, ὅτι δύο Βορειοηπειρώτισσες οἱ ὁποῖες, τὸ 1940, δέχτηκαν σὰν δῶρο, ἀπὸ Ἑλληνας στρατιῶτες, τὸν «Προορισμὸ τοῦ ἀνθρώπου», σὲ συζήτηση ὁμολόγησαν: «Αὐτὰ τὰ βιβλία μᾶς τροφοδότησαν καὶ μᾶς στηρίζαν σ' ὅλα τὰ δύσκολα χρόνια».

Τὴ σπουδαιότητα τοῦ βιβλίου καὶ τὴν ἀντοχὴ τῆς διδαχῆς του, παρὰ τὸ πέρασμα τῶν ὀγδόντα χρόνων, τὴ ροὴ καὶ τὸ στροβιλισμὸ ἀντιλήψεων γύρω ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴ ἀγωγή καὶ τὴ διεξαγωγή τοῦ πνευματικοῦ ἀγῶνος, μαρ-

τυρεῖ τὸ γεγονός τῶν δέκα ἑπτὰ ἐκδόσεων καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν 126.700 ἀντιτύπων, ποὺ ἀγοράστηκαν ὡς τὸ τέλος τοῦ 1992.

★★★

Ἡ μελέτη τοῦ «Προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου», στίς μέρες μας, μὲ ἓνα σύγχρονο «πολυεστιακὸ» φακό, προβάλλει μὲ τὸν πιὸ παραστατικὸ τρόπο, τὸν ἓνα καὶ μοναδικὸ στόχο τοῦ πιστοῦ Χριστιανοῦ: πορεία ἀπὸ τὴν ἀτελῆ κατάσταση στὴν τελειότητα, στὴν ὁμοίωση μὲ τὸν Θεό.

Γιὰ τὴν ἀπαντοχὴ αὐτῆς τῆς πορείας, ὀδηγὸς καὶ στήριγμα θὰ εἶναι ὄχι ἡ ἀνθρώπινη λογικὴ καὶ σοφία, ἀλλὰ ἡ «ἀποκαλυμμένη ἀλήθεια».

MIX. Θ. ΜΗΛΙΓΚΟΣ

1. «Ὁ Κόσμος τῆς Ἑλληνίδος» ΛΣΤ': 265, 1989.
2. B. Siegel: "Love, Medicine, Miracles", New York, 1990.
3. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ ΣΕΡΑΦΕΙΜ, Ἀρχιμανδρίτου: «Εὐσέβιος Ματθόπουλος» (Βιογραφία), Ἔκδ. «ΖΩΗ», Ἀθήναι, 1980.
4. «Ἀκτίνες», '48: 101 καὶ 139, 1985.
5. «Ἀκτίνες», '55: 1, 1992.
6. "The Eastern Churches Quarterly", Ἰούλιος 1940.

Γιὰ τῆς παρουσίας μου δεῦρ ἔμειν,
ὄλε τό βιβλίον καὶ ὁ Προορισμὸς τοῦ ἀν-
θρώπου», ὅπως φέρει τὸ ὄνομά μου
ὡς συγγραφέως, μεταβιβάζω εἰς τὴν
ἀποστολήν ὑμῶν καλοχρητὴ ἐξέφουσιαν,
βέβαιος ὅτι δὲ προσήξει πάντοτε διὰ
τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν διέδοσθαι εἰς τὸν
εὐκταὶν ἀφ' ἑστέων ἐντὶ χριστιανῶν.

Γιουλιῶ μετὰ ἀγάπης
Εὐσέβιος Ματθόπουλος.

Ἀυτογραφοῦ ἐπιστολῆς τοῦ π. Εὐσεβίου, μὲ ἡμερομηνία 31 Μαρτίου 1914

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΑΞΙΕΣ ΣΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Ἡ ἀξία τοῦ Ἀνθρώπου, ἡ προσωπικότητα καὶ ἡ ἀξιοπρέπεία του, καθὼς καὶ ὀρισμένες ἀξίες ποὺ συνδέονται μὲ τὴν ἠθικὴ πλευρὰ τοῦ ἀτόμου, προστατεύονται ἀπὸ τὸ ἰσχύον Σύνταγμα, μὲ σειρά διατάξεων, μερικὲς ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἶναι θεμελιώδεις. Ἔτσι, μὲ τὶς διατάξεις αὐτές, ποὺ ὡς συνταγματικὲς ἔχουν ἠδὲξήμενη ἰσχὺ καὶ δὲν μποροῦν νὰ τροποποιηθοῦν μὲ νόμο (οἱ δὲ θεμελιώδεις οὐτε μὲ τὴν τροποποίηση τοῦ Συντάγματος), προστατεύονται βασικά οἱ ἠθικὲς ἀξίες καὶ ὀφείλουν τόσο ὁ νομοθέτης ὅσο καὶ ἡ διοίκηση (κυβέρνηση) νὰ τὶς σέβονται καὶ νὰ τὶς ἐφαρμόζουν. Καὶ οἱ διατάξεις αὐτές, ὡς ἀντισυνταγματικὲς, δὲν πρέπει νὰ ἐφαρμόζονται ἀπὸ τὰ Δικαστήρια καὶ τὴ Διοίκηση.

Τὰ θέματα αὐτά, ἐνῶ εἶναι συνταγματικὰ κατοχυρωμένα, δὲν εἶναι ἀρκετὰ γνωστὰ ὄχι μονάχα ἀπὸ τὸν ἀπλό λαό, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ὑποτιθέμενους γνωστές τῆς νομοθεσίας, τοῦλάχιστον στὸ βαθμὸ ποὺ θὰ ἔπρεπε. Καὶ ἡ παραβίασή τους θεωρεῖται σχεδὸν ρουτίνα, ποὺ περνᾷ κατὰ κανόνα ἀπαρατήρητη καὶ χωρὶς κυρώσεις. Ἡ παραβίαση τῶν διατάξεων αὐτῶν μπορεῖ νὰ γίνῃ μὲ διάφορους τρόπους:

1. Μὲ τὴν ψήφιση νόμων ποὺ ἀντίκεινται στὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῶν διατάξεων αὐτῶν.

2. Μὲ τὴν ἐκδοση διοικητικῶν πράξεων ποὺ εἶναι ἀντίθετες μὲ τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῶν προστατευτικῶν αὐτῶν διατάξεων.

3. Μὲ παράλειψη τοῦ νομοθέτη καὶ

τῶν διοικητικῶν ὀργάνων νὰ πράξουν ὅ,τι προνοεῖ τὸ Σύνταγμα μὲ τὶς διατάξεις αὐτές. Οἱ παραβάσεις αὐτές συνεπάγονται ἀκυρότητα τῶν σχετικῶν διατάξεων καὶ συνεπῶς ἐπιβάλλεται ἡ μὴ ἐφαρμογὴ τους ἀπὸ τὰ δικαστήρια καὶ τὴν διοίκηση.

Μὲ τὸ ἄρθρο μας αὐτὸ ἔχουμε σκοπὸ νὰ ἀναφέρουμε, περιληπτικά, τὶς κυριότερες ἀπὸ τὶς συνταγματικὲς αὐτές διατάξεις, προβαίνοντας σὲ μία γενικότερη τοποθέτηση τῆς προστασίας τῆς ἀξίας καὶ τῆς προσωπικότητας τοῦ Ἀνθρώπου καὶ ὀρισμένων ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν ἀξιῶν ποὺ συνδέονται μὲ τὴν κοινωνικὴ συμβίωση. Στὸ ἄρθρο αὐτὸ δὲν ἐξετάζουμε τὴν ὀρθότητα ἢ τὴν σκοπιμότητα τῶν διατάξεων αὐτῶν, ἀλλὰ μόνον τὴν νομιμότητα βάσει τοῦ ἰσχύοντος Δικαίου. Δηλαδή, ἐξετάζουμε τὸ θέμα ἀπὸ ἀπόψεως θετοῦ δικαίου (de lege lata) καὶ ὄχι ἀπὸ ἀπόψεως θετέου δικαίου (de lege ferenda). Ἐπίσης δὲν μπαίνουμε στὸν τομέα τῆς ἐξετάσεως τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ θετοῦ δικαίου κατὰ τρόπο δίκαιο, ποὺ νὰ συνάδει δηλαδή μὲ τὸ πνεῦμα τῆς δικαιοσύνης, τῆς εὐθύτητας καὶ τῆς ἐπιείκειας (aequitas). Ἐξετάζουμε μόνον τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ τεθειμένου δικαίου (lex lata) ἀπὸ στενὴ νομικὴ ἄποψη. Τὸ θέμα τῆς ὀρθότης ἐφαρμογῆς τοῦ δικαίου, μὲ τὶς δεοντολογικὲς του προεκτάσεις, ἐξετάσαμε σὲ ἄλλο μας ἄρθρο στὸ περιοδικὸ αὐτό¹.

★ ★ ★

¹ Ἀρχίζουμε ἀπὸ τὴν ἀπαρίθμηση ὀρισμένων θεμελιωδῶν συνταγματικῶν

διατάξεων που αναφέρονται στην μορφή του Πολιτεύματος, την αξία του Ἀνθρώπου και ὀρισμένων βασικῶν ἀρχῶν γύρω ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ συμβίωση. Οἱ διατάξεις αὐτὲς ὄχι μόνο δὲν μπορεῖ νὰ τροποποιηθοῦν μὲ νόμο, ἀλλὰ οὔτε μὲ τροποποίηση (ἀναθεώρηση) τοῦ Συντάγματος. Ἀνατρέπονται μόνο μὲ ἐπανάσταση, πραξικόπημα ἢ καθεστωτικὴ μεταβολή. Στὴν ἐξέταση τῶν διατάξεων αὐτῶν δὲν κάνουμε διάκριση ἂν πρόκειται γιὰ πολιτικά, ἀτομικὰ ἢ κοινωνικὰ δικαιώματα, διάκριση ποὺ παίζει ρόλο μόνο γιὰ τὴν συστηματικὴ ἔρευνα τῶν συνταγματικῶν θεμάτων².

Μεταξὺ τῶν θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος εἶναι ἡ τοῦ ἀρθροῦ 1 (Μορφή καὶ θεμέλιο τοῦ Πολιτεύματος). Στὶς δύο πρῶτες παραγράφους ὀρίζεται ὅτι τὸ πολίτευμα τῆς χώρας μας εἶναι Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτικὴ Δημοκρατία, μὲ θεμέλιο τὴν λαϊκὴ κυριαρχία. Στὴν παράγραφο 3 ὀρίζεται ὅτι «ὅλες οἱ ἐξουσίες πηγάζουν ἀπὸ τὸ Λαό, ὑπάρχουν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἔθνους καὶ ἀσκοῦνται ὅπως ὀρίζει τὸ Σύνταγμα». Εἶναι προφανῆς ἡ ἐρμηνευτικὴ σημασία τῆς παραγράφου αὐτῆς γιὰ τὴν ὅλη ἐρμηνεία τοῦ Συντάγματος.

Ἄλλη θεμελιώδης διάταξη εἶναι τοῦ ἀρθροῦ 2 παράγρ. 1, ποὺ ἀναφέρει ὅτι «ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ προστασία τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν τὴν πρωταρχικὴ ὑποχρέωση τῆς Πολιτείας». Ἡ διάταξη αὐτὴ, μαζί μὲ ἄλλες ποὺ θὰ ἐξετάσουμε στὴ συνέχεια, ἀποτελεῖ τὸν βασικὸ κανόνα ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων νόμου ἢ διοικητικῆς πράξεως, ποὺ ἐξετάζονται ἂν θίγεται μὲ αὐτὲς ἢ ὄχι ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου. Βάσει τῶν ἀρθρῶν αὐτῶν ὑποστηρίζεται ἀπὸ μερικὸς ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ κατάργηση τῆς θανατικῆς ποινῆς ὡς ἀντισυνταγματικῆς³.

Ἄλλες θεμελιώδεις διατάξεις εἶναι τοῦ ἀρθροῦ 4 παράγρ. 1, ποὺ ὀρίζει ὅτι «οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νό-

μου» καὶ τῆς παραγρ. 2 τοῦ ἰδίου ἀρθροῦ, ποὺ ὀρίζει ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἕλληνίδες ἔχουν ἴσα δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις. Δὲν χρειάζεται ἀνάλυση τῶν διατάξεων αὐτῶν, ποὺ ἀποτελοῦν κανόνα γιὰ κάθε νομοθετικὴ ἢ διοικητικὴ πράξη. Ἐπίσης στὸ ἀρθρο 5 παράγρ. 1 ὀρίζεται ὅτι «καθένας ἔχει δικαίωμα νὰ ἀναπτύσσει ἐλεύθερα τὴν προσωπικότητά του καὶ νὰ συμμετέχει στὴν κοινωνικὴ, οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ ζωὴ τῆς Χώρας, ἐφόσον δὲν προσβάλλει τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων καὶ δὲν παραβιάζει τὸ Σύνταγμα ἢ τὰ χρηστά ἥθη». Ἡ διάταξη αὐτὴ, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν προηγούμενη (ἀρθρο 2 παρ. 1) γιὰ τὸν σεβασμὸ καὶ τὴν προστασία τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου, ἀποτελεῖ ὁδηγὸ γιὰ τὰ πλαίσια τῆς ἐλεύθερης δραστηριότητος τοῦ ἀτόμου καὶ τῶν ὀρίων τῆς.

Τέλος, στὶς θεμελιώδεις διατάξεις περιλαμβάνονται οἱ παράγρ. 1 καὶ 2 τοῦ ἀρθροῦ 13, ποὺ καθιερώνουν τὸ ἀπαρβίαστο τῆς θρησκευτικῆς συνείδησης, τὴν ἐλευθερία τῆς λατρείας, ἐφόσον δὲν προσβάλλει τὴ δημόσια τάξη ἢ τὰ χρηστά ἥθη καὶ τὴν ἀπαγόρευση τοῦ προσηλυτισμοῦ. Στὸ ἀρθρο αὐτό, πέρα ἀπὸ τὸ ἀπαρβίαστο τῆς θρησκευτικῆς συνείδησης, ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι προστατεύεται ἡ ἐλευθερία κάθε γνωστῆς θρησκείας καὶ ὅτι ἀπαγορεύεται ὁ προσηλυτισμὸς. Γνωστὴ θρησκεία, κατὰ τὴν κρατοῦσα ἄποψη τῶν ἐρμηνευτῶν, εἶναι οἱ βασικὲς θρησκείες (Χριστιανισμὸς, Μωαμεθανισμὸς, Ἑβραϊσμὸς) καὶ φυσικὰ καὶ τὰ γνωστὰ δόγματα τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας (Ὁρθοδοξία, Καθολικισμὸς, Προτεστантиσμὸς), ὄχι ὁμοῦ καὶ αἱρέσεις, ὅπως ὁ Χιλιασμὸς ἢ ἄλλες καινοφανεῖς δοξασίες, φιλοσοφικὰ συστήματα ἀνατολικοῦ τύπου ἢ ἄλλες ὀργανώσεις ποὺ δὲν ἔχουν βασικὰ θρησκευτικὸ χαρακτήρα (Θεοσοφία, Ἀποκρυφισμὸς κ.ἄ.)

Αὐτὰ πρέπει νὰ γίνουιν εὐρύτερα γνωστὰ γιὰ νὰ μὴ πέφτουιν θύματα οἱ ἀδιαφώτιστοι πολίτες, κὶ ἀκόμη γιὰ ν' ἀποφεύγεται ὁ προσηλυτισμὸς, εἴτε ἀπὸ γνωστὲς θρησκείες, εἴτε ἀπὸ ἄλλες ψευδοθρησκευτικὲς ὀργανώσεις.

★ ★ ★

Θὰ ἐξετάσουμε τώρα καὶ ἄλλες συνταγματικὲς διατάξεις μὴ θεμελιώδεις, ποὺ βέβαια ἔχουιν καὶ αὐτὲς συνταγματικὴ ἰσχὺ καὶ ἀποκλείουιν τὴν παραβίασὴ τους ἀπὸ τὸν νομοθέτη καὶ τὴ διοίκηση.

Στὸ ἄρθρο 5 παρ. 2 τοῦ Συντάγματος ἀναφέρεται ὅτι ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος «ἀπολαμβάνουιν τὴν ἀπόλυτη προστασία τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας τους, χωρὶς διάκριση ἐθνικότητος, φυλῆς, γλώσσας καὶ θρησκευτικῶν ἢ πολιτικῶν πεποθήσεων». Ἐπειδὴ συμβιβάζεται μὲ τὴν διάταξη αὐτὴ ἡ θέσπιση νόμου ποὺ νὰ ἐπιτρέπει ἢ νὰ ἐνθαρρύνει τὴν εὐθανασία; Ἐπιτρέπεται ἢ ἂν ἀσφαλῶς ὄχι. Καὶ στὸ ἄρθρο 5 παρ. 3 ἀναφέρεται ὅτι ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία εἶναι ἀπαραβίαστη, καὶ ὅτι κανένας δὲν καταδιώκεται οὔτε συλλαμβάνεται οὔτε φυλακίζεται οὔτε μὲ ὅποιονδήποτε ἄλλο τρόπο περιορίζεται, παρὰ μόνον «ὅταν καὶ ὅπως ὀρίζει ὁ νόμος». Μὲ τίς διατάξεις αὐτὲς ὀρίζεται ὅτι φυλετικὲς διακρίσεις ὅποιουδήποτε εἶδους (ἐθνικότητα, φυλὴ, γλώσσα, θρησκευτικὲς καὶ πολιτικὲς πεποιθήσεις) δὲν ἰσχύουιν στὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἡ ἐπισήμανση αὐτὴ εἶναι βαρυσήμαντη πρὸς κάθε κατεύθυνση, κυβερνῶντων καὶ κυβερνωμένων.

Στὸ ἄρθρο 7 παρ. 2 ἀναφέρεται ὅτι «τὰ βασανιστήρια, ὅποιαδήποτε σωματικὴ κάκωση, βλάβη ὑγείας, ἢ ἄσκηση ψυχολογικῆς βίας, καθὼς καὶ κάθε ἄλλη προσβολὴ τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας ἀπαγορεύουιν καὶ τιμωροῦνται, ὅπως ὁ νόμος ὀρίζει». Μιὰ ἀκόμη ἀξιό-

λογοὺν διάταξη ποὺ προστατεύει τὴν ζωὴ, τὴν ὑγεία, τὴν τιμὴ καὶ τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια ἀπὸ ὅποιονδήποτε καὶ ἂν προέρχεται. Καὶ φυσικὰ εἶναι μιὰ προειδοποίηση γιὰ ὅποιον ἀπειλεῖ τὰ ἀνθρώπινα αὐτὰ δικαιώματα, προπαντὸς δὲ ἐξασφαλίζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τίς καταχρήσεις τῶν κρατικῶν ὀργάνων.

Στὰ ἄρθρα 14 καὶ 15 καθιερώνεται ἡ συνταγματικὴ προστασία τῆς ἐλευθεροτυπίας καὶ ἀπαγορεύεται ἡ λογοκρισία, ἐκτὸς ἀπὸ ὀρισμένους ἐξαιρέσεις, ποὺ ρητὰ ἀναφέρονται, καὶ αὐτὲς μὲ σοβαρὲς δικαστικὲς ἐγγυήσεις. Εἰδικότερα, στὸ ἄρθρο 15 ἀναφέρεται ὅτι οἱ προστατευτικὲς γιὰ τὸν τύπο διατάξεις «δὲν ἐφαρμόζουιν στὸν κινηματογράφο, τὴ φωνογραφία, τὴ ραδιοφωνία, τὴν τηλεόραση καὶ κάθε ἄλλο παρεμφερὲς μέσο μετάδοσης λόγων ἢ παράστασης». Στὴν παράγραφο 2 τοῦ ἰδίου ἄρθρου, ὅμως, ἀναφέρεται ὅτι «ἡ ραδιοφωνία καὶ ἡ τηλεόραση ὑπάγουιν στὸν ἄμεσο ἔλεγχο τοῦ Κράτους καὶ ἔχουιν σκοπὸ τὴν ἀντικειμενικὴ καὶ μὲ ἴσους ὁρους μετάδοση πληροφοριῶν καὶ εἰδήσεων, καθὼς καὶ προϊόντων τοῦ λόγου καὶ τῆς τέχνης. Πρέπει πάντως νὰ ἐξασφαλίζεται ἡ ποιοτικὴ στάθμη τῶν ἐκπομπῶν ποὺ ἐπιβάλλει ἡ κοινωνικὴ ἀποστολὴ τους καὶ ἡ πολιτιστικὴ ἀνάπτυξη τῆς Χώρας». Τὸ ἄρθρο αὐτὸ ἐξαιρεῖ μὲν τὸν κινηματογράφο, τὴ ραδιοφωνία καὶ τὴν τηλεόραση ἀπὸ τίς προστατευτικὲς γιὰ τὸν τύπο διατάξεις (ἐλευθεροτυπίας), ἀλλὰ θέτει κανόνες ἀξιοσημείωτους γιὰ τὴν προστασία τοῦ κοινοῦ. Γιὰ ὅσους νομίζουν ὅτι τὰ μέσα ἐνημέρωσης, ποὺ ἀναφέρονται στίς ἐξαιρέσεις τῆς προστασίας τῶν διατάξεων περὶ ἐλευθεροτυπίας, εἶναι ἀσύδοτα καὶ μποροῦν νὰ καταπατοῦν τοὺς ἠθικοὺς κανόνες καὶ τὴν εὐπρέπεια, ἔρχεται τὸ Σύνταγμα καὶ θέτει ὅρια ποὺ ἐξασφαλίζουν τὴν κοινωνικὴ ἀποστολὴ τῶν ἐκπομπῶν αὐτῶν καὶ τὴν πολιτιστικὴ ἀνάπτυξη τῆς χώρας.

Και είναι κανόνες καθοδηγητικοί, αλλά και καθοριστικοί των γενικότερων στόχων για την ήθικη περιφρούρηση και την πολιτιστική ανάπτυξη. Και ο νοών νοετώ...

Στό άρθρο 16 παρ. 2 περιλαμβάνεται διάταξη που προστατεύει την παιδεία και αναφέρεται ότι «*αποτελεί βασική αποστολή του κράτους και έχει σκοπό την ήθικη, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες*». (Οι υπογραμμίσεις του άρθρογράφου). Η διάταξη αυτή έχει μεγάλη σημασία, επειδή καθορίζει τους στόχους της Πολιτείας για την Παιδεία και τονίζει, κατά τρόπο που δεν επιδέχεται παρερμηνείες, τις υποχρεώσεις εκείνων που επιχειρούν άμεσα ή έμμεσα την παραβίασή τους.

Στό άρθρο 21 παρ. 1 του Συντάγματος αναφέρεται ότι «*η οικογένεια, ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του Έθνους, καθώς και ο γάμος, η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του Κράτους*». Η διάταξη αυτή έχει πολύ μεγαλύτερη σημασία από ό,τι εκ πρώτης όψεως φαίνεται. Γιατί διακηρύσσεται ότι ο γάμος, η οικογένεια, η μητρότητα και η παιδική ηλικία προστατεύονται από το Κράτος. Πράγμα που σημαίνει ότι η νομοθεσία και η διοίκηση πρέπει να συμβάλλουν στη συντήρηση των θεσμών αυτών, άκομη δέ και ν' αποφεύγουν πράξεις που θίγουν τους θεσμούς αυτούς. Ο καθένας ήμπορεί να κρίνει αν ορισμένα νομοθετικά μέτρα, όπως οί διατάξεις για την νομιμοποίηση των αμβλώσεων, της αποποινικοποίησης της μοιχείας ή διατάξεις που διευρύνουν τους λόγους για έκδοση διαζυγίου πέρα από ορισμένο μέτρο, συνάδουν πρὸς τὸ

πνεῦμα και τὸ γράμμα τῶν διατάξεων αὐτῶν. Μὲ τὸ ἴδιο ἄρθρο, παραγρ. 2, 3 και 4, προστατεύονται οί πολύτεκνες οικογένειες, οί ἀνάπηροι και ὅσοι πάσχουν ἀπὸ ἀνίατη σωματική ἢ πνευματική νόσο (πρόσωπα μὲ εἰδικές ἀνάγκες). Ἐπίσης προστατεύεται ἡ νεότης, τὸ γήρας και οί ἄποροι, τέλος δὲ ἀναφέρεται ὅτι ἡ ἀπόκτηση κατοικίας ἀποτελεῖ ἀντικείμενο εἰδικῆς φροντίδας τοῦ Κράτους.

Στό ἄρθρο 22 ἀναφέρεται ὅτι ἡ ἐργασία προστατεύεται ἀπὸ τὸ Κράτος, «*ποῦ μεριμνᾷ γὰρ τὴ δημιουργία συνθηκῶν ἀπασχόλησης ὄλων τῶν πολιτῶν και γὰρ τὴν ἠθική και ὑλική ἐξύψωση τοῦ ἐργαζομένου ἀγροτικοῦ και ἀστικού πληθυσμοῦ*». Ἐπίσης ὅτι ὄλοι οί ἐργαζόμενοι, ἀνεξάρτητα ἀπὸ φύλο ἢ ἄλλη διάκριση, ἔχουν δικαίωμα ἴσης ἀμοιβῆς γὰρ ἴσης ἀξίας παρεχόμενη ἐργασία.

Στό ἐπόμενο ἄρθρο 23, ἀναφέρεται ὅτι τὸ Κράτος λαμβάνει τὰ προσήκοντα μέτρα γὰρ τὴ διασφάλιση τῆς συνδικαλιστικῆς ἐλευθερίας και ὅτι ἡ ἀπεργία ἀποτελεῖ δικαίωμα γὰρ τὴ διαφύλαξη και προαγωγή τῶν οικονομικῶν και ἐργασιακῶν συμφερόντων τῶν ἐργαζομένων.

Μὲ τὰ ἄρθρα 22 και 23 προστατεύεται τὸ δικαίωμα τῆς ἐργασίας, καθώς και τὸ δικαίωμα τῆς ἀπεργίας. Ἀπὸ τὸν συνδυασμὸ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν δύο αὐτῶν ἄρθρων σημαίνει ὅτι ναι μὲν οί ἐργαζόμενοι ἢμποροῦν νὰ ἀπεργοῦν, ἀλλὰ ἐπίσης προστατεύεται τὸ δικαίωμα τῶν ἐργαζομένων νὰ ἐργάζονται, ὅσοι θέλουν, ἀνεξάρτητα ἀν ὁ κλάδος τους ἢ ἡ συνδικαλιστική τους ὀργάνωση κήρυξε ἀπεργία. Ἐτσι ἡ παρεμπόδιση τῆς ἐργασίας σὲ ὅσους θέλουν νὰ ἐργασθοῦν (μὲ νόμιμη ἢ μὴ ἀπεργία) ἀποτελεῖ παραβίαση τῆς συνταγματικῆς διατάξεως περὶ προστασίας τοῦ δικαιώματος τῆς

ἐργασίας.

★ ★ ★

Καὶ ἐρχόμαστε, τώρα, σ' ἓνα ζωτικό ἄρθρο τοῦ Συντάγματος, τὸ ἄρθρο 25, ποὺ κατοχυρώνει τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἀτόμου καὶ ὡς μέλους τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ἀναφέρει ὅτι τὰ δικαιώματα αὐτὰ τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐγγύηση τοῦ Κράτους καὶ ὅλα τὰ κρατικά ὄργανα ὑποχρεώνονται νὰ διασφαλίζουν τὴν ἀνεμπόδιστη ἄσκησή τους. Καὶ ὅτι ἡ ἀναγνώριση καὶ ἡ προστασία αὐτῆ τῶν θεμελιωδῶν καὶ ἀπαραγράπτων δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου «ἀποβλέπει στὴν πραγμάτωση τῆς κοινωνικῆς προόδου μέσα σὲ ἐλευθερία καὶ δικαιοσύνη». Ἐπίσης ἀναφέρεται ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ καταχρηστικὴ ἄσκηση δικαιώματος. Τέλος δέ, τὸ Κράτος δικαιούται νὰ ἀξιῶνει ἀπὸ ὅλους τοὺς πολίτες τὴν ἐκπλήρωση τοῦ χρέους τῆς κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀλληλεγγύης». Ἡ σημασία τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ ἔχει γενικότερο χαρακτήρα, διότι διακηρύσσεται τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κράτους γιὰ τὴν διασφάλιση τῆς ἀνεμπόδιστης ἄσκησής τῶν θεμελιωδῶν καὶ ἀπαραγράπτων δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅτι ἀξιῶνει ἀπὸ ὅλους τοὺς πολίτες τὴν ἐκπλήρωση τοῦ χρέους τῆς κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀλληλεγγύης. Εἶναι μιὰ κατευθυντήρια γραμμὴ ποὺ ἰσχύει γιὰ ὅλες τὶς διατάξεις τοῦ Συντάγματος. Ἀξιοσημείωτη, ἐπίσης, εἶναι ἡ διάταξη ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ κατάχρηση δικαιώματος, ποὺ ἀναφέρεται καὶ σὲ ἄλλα νομοθετήματα (π.χ. στὸ ἄρθρο 281 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος καὶ ἄλλου), ἀλλὰ ποὺ στὸ ἄρθρο αὐτὸ καθιερώνεται καὶ συνταγματικά.

Μιὰ ἄλλη σημαντικὴ διάταξη τοῦ Συντάγματος εἶναι τοῦ ἄρθρου 111 παρ. 1, ποὺ ἀναφέρει ὅτι «κάθε διάταξη νόμου ἢ διοικητικῆς πράξης μὲ κανονιστικὸ χαρακτήρα, ποὺ εἶναι ἀντίθετη

πρὸς τὸ Σύνταγμα, καταργεῖται ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ τῆς ἰσχύος του». Καὶ φυσικὰ θεωρεῖται ἄκυρη ἂν θεσπισθεῖ μετὰ τὴν ἐναρξὴ τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος. Αὐτὴ ἡ διάταξη εἶναι καθοδηγητικὴ γιὰ τὸ Κράτος (Βουλὴ καὶ Διοίκηση) ὅτι τὸ Σύνταγμα ὑπερισχύει κάθε διατάξεως κανονιστικοῦ χαρακτήρα ποὺ ἀντίκειται πρὸς τὸ Σύνταγμα.

Τέλος, βαρυσήμαντη σημασία ἔχει ἡ ἀκροτελευτία διάταξη τοῦ Συντάγματος, τοῦ ἄρθρου 120, ἰδίως δὲ οἱ παράγραφοι 2 καὶ 4, ποὺ ἔχουν ὡς ἐξῆς: «Ὁ σεβασμὸς στὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους, ποὺ συμφωνοῦν μὲ αὐτό, καὶ ἡ ἀφοσίωση στὴν Πατρίδα καὶ τὴ Δημοκρατία ἀποτελοῦν θεμελιώδη ὑποχρέωση ὅλων τῶν Ἑλλήνων». Καὶ «ἡ τήρηση τοῦ Συντάγματος ἐπαφίεται στὸν πατριωτισμὸ τῶν Ἑλλήνων, ποὺ δικαιούνται καὶ ὑποχρεοῦνται ν' ἀντιστέκονται μὲ κάθε μέσο ἐναντίον ὁποιοῦδήποτε ἐπιχειρεῖ νὰ τὸ καταλύσει μὲ τὴ βία». Συνεπῶς: Θεμελιώδης ὑποχρέωση ὅλων τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἡ ἀφοσίωση στὴν Πατρίδα καὶ τὸ Δημοκρατικὸ Πολίτευμα. Καὶ φυσικὰ στὴν λέξη «Ἑλλήνων» περιλαμβάνονται τόσο οἱ πολίτες, ὅσο καὶ οἱ κυβερνήσεις, ἡ Νομοθετικὴ Ἐξουσία καὶ ἡ Διοίκηση. Καί, ἀκόμη, ὅτι οἱ Ἕλληνες δικαιούνται καὶ ὑποχρεοῦνται ν' ἀντιστέκονται μὲ κάθε μέσο στὴν παραβίαση τοῦ Συντάγματος, ἀπὸ ὁποιοῦδήποτε ἐπιχειρεῖται (Κίνημα, Ἐπανάσταση, Πραξικόπημα). Τὸ ἄρθρο αὐτὸ εἶναι κεφαλαιῶδες γιατί δίνει δικαίωμα ἀντιστάσεως καὶ αὐτοάμυνας σὲ ὅλους τοὺς Ἕλληνες, ὅταν ἐπιχειρεῖται παραβίαση ἢ κατάλυση τοῦ Συντάγματος. Καὶ ἀποτελεῖ κατευθυντήρια γραμμὴ γιὰ ὅλους, κυβερνῶντες καὶ κυβερνωμένους, νὰ γρηγοροῦν γιὰ τὴν περιφρούρηση τῶν δικαιωμάτων τους, ποὺ κατοχυρώνονται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα, μὲ ἀφοσίωση στὴν Πατρίδα καὶ στὴν Δημοκρατία.

Ἡ ἀπαρίθμηση τῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος πού ἀναφέρονται στὴν ἀξία τοῦ Ἀνθρώπου, στὴν ἀξιοπρέπεια του καὶ σὲ ὀρισμένες ἠθικὲς ἀξίες πού συνδέονται μὲ τὴν ἀτομικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ, ἴσως νὰ ἦταν κουραστικὴ, παρ' ὅλο ὅτι δὲν ἦταν ἐξαντλητικὴ. Χρειάζεται, ὅμως, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, νὰ γράφονται καὶ νὰ τονίζονται ὀρισμένες διατάξεις, πού παρ' ὅλο ὅτι εἶναι τεθειμένο, ἰσχύον Δίκαιο, (καὶ μάλιστα συνταγματικὰ κατοχυρωμένο), δὲν ἔχουν γίνῃ κοινὴ συνείδηση, ἀκόμη καὶ μεταξὺ ἐκείνων πού ἔχουν καθῆκον νὰ θεσπίζουν ἢ νὰ ἐφαρμόζουν τοὺς κανόνες τοῦ Δικαίου. Καὶ ἡ σημασία τοῦ τονισμοῦ τῶν διατάξεων αὐτῶν καὶ ἡ συνειδητοποίηση τῆς ἀξίας τους θὰ ὀδηγήσει σὲ μιὰ πιὸ λελογισμένη ἐφαρμογὴ ὀρισμένων διατάξεων πού συνιστοῦν τὴν σύμφωνη μὲ τὶς ἠθικὲς καὶ ἠθικὲς ἀξίες, πού διέπουν τὸ Σύνταγμα μας, διαβίωση τῶν ἀτόμων στὴ σημερινὴ δημόσια καὶ κοινωνικὴ ζωὴ.

Τὸ ἰσχύον Σύνταγμα δὲν εἶναι βέβαια τέλειο. Εἶναι ὅμως τὸ καλύτερο πού εἶχε ἡ χώρα μας ἀπὸ τότε πού ἐγκαθιδρύθηκε τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα (1843). Θὰ μπορούσε νὰ ἦταν καλύτερο, ἐδῶ ὅμως δὲν ἐξετάζουμε τὴν ὀρθότητα ἢ μὴ ὀρισμένων κανόνων, ἀλλὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, χωρὶς ἀξιολόγηση τῆς πληρότητάς του. Αὐτό, ἄλλωστε τονίσαμε καὶ στὸν πρόλογο τοῦ ἄρθρου. Γιατί διαφορετικὰ θὰ μᾶς ἔπαιρνε πολὺ μακριὰ ἡ ἐξέταση τοῦ θέματος ἀπὸ δεοντολογικῆς σκοπιᾶς (βλ. ὑπόσημ. 1).

Ἄν ἡ ἀνωτέρω ἀνάλυση συνετέλεσε, ἔστω καὶ ἐν μέρει, στὴν διευκρίνιση καὶ τὴν συνειδητοποίησι ὀρισμένων ἀρχῶν καὶ ὅτι τὰ δικαιώματα τῶν ἀνθρώπων πρέπει νὰ τυγχάνουν σεβασμοῦ, θὰ ἔχουμε πετύχει στὸ στόχο μας. Ἰδιαίτερα δὲ ἂν συνειδητοποιήσουμε ὅλοι ὅτι ἔχουμε, σὲ ἔσχατη ἀνάλυση, τὴν εὐθύνη

τῆς καλῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Συντάγματος, σύμφωνα μὲ τὸ ἀκροτελεύτιο ἄρθρο του (πού εἶδαμε παραπάνω). Καὶ ἡ εὐθύνη αὐτὴ καὶ ἡ ὑποχρέωσή μας νὰ συμβάλουμε στὴν ὀρθὴ ἐφαρμογὴ τοῦ Συντάγματος, θὰ ὀδηγήσει στὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ ἐξύψωση τοῦ λαοῦ μας, ὅπως προβλέπει τὸ Σύνταγμα, μὲ βάση τὰ Ἑλληνοχριστιανικὰ ἰδανικὰ.

Δ. Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Δ.Α. Χριστοφίδη «Λίγες σκέψεις γύρω ἀπὸ τὴν Δικαιοσύνη», περιοδικό «Ἀκτίνες», Μαΐου 1991, σελ. 137-145. Στὸ ἄρθρο αὐτὸ τὸ θέμα τῆς Δικαιοσύνης ἐξετάζεται ἀπὸ κάθε ἀποψη, θεολογικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ, Χριστιανικῆς κοσμοθεωρίας, ἀρχαίας Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, ἀπὸ νομικῆς πλευρᾶς καὶ ἰδίως ἀπὸ ἀπόψεως Φιλοσοφίας τοῦ Δικαίου, μὲ πλούσια βιβλιογραφία.
2. Στὸ ἄρθρο αὐτὸ χρησιμοποιοῦμε τὸ κείμενο τοῦ Συντάγματος ὅπως μεταφέρθηκε στὴν δημοτικὴ γλῶσσα, σύμφωνα μὲ ἀπόφαση τῆς Βουλῆς. Τὸ κείμενο στὴ δημοτικὴ εἶναι ἰσότιμο πρὸς τὸ πρωτότυπο καὶ μόνο ἐν ἀμφιβολίᾳ ὑπερισχύει τὸ πρωτότυπο.
3. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὑπὲρ τῆς καταργήσεως τῆς θανατικῆς ποινῆς, ὡς ἀντιβαίνουσας πρὸς τὸ ἄρθρο 2 ἐδάφ. 1 τοῦ Συντάγματος, τάσσεται καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, καθηγητῆς κ. Κων. Δεσποτόπουλος, σὲ διάφορα παλαιότερα δημοσιεύματά του. Βλ. σχετικῶς πρόσφατο ἄρθρο του στὴν «Καθημερινή» τῆς 23/4/1993, μὲ τίτλο «Θανατικὴ ποινὴ καὶ ὄρκος». Καὶ ζητεῖ τὴν ἀπάλειψη καὶ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 7 ἐδάφ. 3 τοῦ Συντάγματος («Θανατικὴ ποινὴ γὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα δὲν ἐπιβάλλεται, ἐκτὸς ἂν εἶναι σύνθετα») κατὰ τὴν ἐπικείμενη ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος. Σημειωτέον, ὅτι ἡ διάταξη αὐτὴ μπορεῖ ν' ἀναθεωρηθεῖ, διότι δὲν εἶναι θεμελιώδης.
4. Ἡ διάταξη αὐτὴ δὲν ἔχει, ὅπως φαίνεται, συνειδητοποιηθεῖ ἀπὸ τὶς ἐκάστοτε κυβερνήσεις. Γιατί εἰσάγει κανόνες δεοντολογίας στὸν ἠλεκτρονικὸ τύπο, καὶ μάλιστα μὲ συνταγματικὴ ἐπιταγὴ (βλ. σχετικὸ ἄρθρο τοῦ Δ.Α. Χριστοφίδη, μὲ τίτλο «Ἡ δημοσιογραφικὴ δεοντολογία», στίς «Ἀκτίνες» τοῦ Μαΐου 1988, σελ. 140-41).

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ
(Είκοσι χρόνια μετά την κοίμησή του)

Ἡ Δαμασκός, ὅταν πνεύσει ὁ θεῖος ἄνεμος τῆς θείας Χάριτος, μπορεῖ ἕνα Σαῦλο νὰ τὸν μεταμορφώσει σὲ Παῦλο· κι ἕναν ἀπλὸ ποιητὴ, νὰ τὸν περάσει ἀπὸ τὰ «Βραδυνὰ Φῶτα» στοὺς «Ἀσύννορους κόσμους» καὶ στὸν «Μυστικὸ Βίον» τῶν τέκνων τοῦ Χριστοῦ! Πρὶν ἀπὸ τὴ Δαμασκὸ του, ὁ Στέφανος Μπολέτσης ἔγραφε:

*«Τρίλλιες ἀκούγονται στ' ἀπέναντι
δεντριά,
μὰ ἡ ψυχὴ μου εἶναι τόσο μακριά!...».*
(«Βραδ. Φῶτα», σ. 28)

Καί

*«... Νά, εἶναι ἡ ζωὴ μιὰ ἐρημιά,
χειμῶνα – καλοκαίρι·
τίποτε πιά νὰ μὴν προσμένεις!»*
(ὄπ. π., σ. 35).

Λίγα χρόνια μετὰ τὴν «Ἐπιστροφὴ», καὶ τὸ γλυκύτατο πέρασμα ἀπ' τὴ Δαμασκὸ, ἡ ἐρημιὰ σὰν ν' ἀλλάζει πρόσωπο καὶ περιεχόμενο:

*«Στὴν ἐρημιά, στὴν ἀπόγνωση,
στοὺς κύκλους τῆς δοκιμασίας,
γνώρισα τὴν ψυχὴ μου:
Καινούργια γῆ, καινούργια γῆ!*
.....

*Γεμίζει τοῦ Κυρίου μου ἡ φωνὴ τὰ σκό-
τη·
γεμίζει τοῦ Κυρίου μου ἡ φωνὴ τὴν
ἐρημιά·
γεμίζει τοῦ Κυρίου μου ἡ φωνὴ
μὲ μουσικὴ ὑπερκόσμια τὴν ψυχὴ
μου...»*

(Ραψωδία, σ. 71).

Θυμούμαστε αὐτὲς τὶς διαφορὲς ἀπὸ τὴ στιγμή τοῦ θαύματος ἐπάνω στὴ ζωὴ καὶ τὴν πνευματικὴ πορεία ἑνὸς ἐ-

κλεκτοῦ πνευματικοῦ δημιουργοῦ, ποὺ ἐφέτος συμπληρώνονται εἴκοσι χρόνια ἀπὸ τὴν κοίμησή του. Ὁ ὕψηλόκορμος κι εὐγενικός – ποιητὴς καὶ ἄνθρωπος – Στέφανος Μπολέτσης, γεννήθηκε τὸ 1903 στὸ ἔμορφο νησι τῆς Κέρκυρας, καὶ ἀναπαύτηκε στὴν Ἀθήνα, στίς 11 Αὐγούστου τοῦ 1973. Γνήσιος Κερκυραῖος ὁ Ἑλληνας πατέρας του καὶ ἡ Ἴταλο – αὐστριακὴ μητέρα του, ἔδωκαν στὸ γιό τους σωστὴ ἀνατροφή καὶ μόρφωση. Σὲ μικρὴ ἡλικία, ἦρθε μαζί μὲ τοὺς δικούς του στὴν Ἀθήνα, τὴν ὁποία δὲν ἐγκατέλειψε ποτέ! Μετὰ τὴν ἐγκύκλια παιδεία του ἄρχισε νὰ ἐργάζεται σὲ μιὰ μεγάλῃ Ἑταιρία Κοινῆς Ὀφελείας, ἐνῶ παράλληλα σπούδαζε θέατρο σὲ Δραματικὴ Σχολὴ καὶ παρακολουθοῦσε μουσικὴ καὶ τὶς ἄλλες καλὲς τέχνες. Ἐνας ἀγέρας λεπτῆς ἀριστοκρατίας καὶ ἀνθρώπινης εὐγένειας τύλιγε πάντα τὴν ἀβρῆ καὶ ἀσκητικὴ φυσιογνωμία του. Τὸ ἀνάστημά του, ἴδιο ψηλόλιγνο κυπαρίσσι, ἐπιβλητικὸ καὶ σεμνό· ἡ φωνὴ του ἀρρενωπὴ καὶ βαθεῖα· μάτια ἐντυπωσιακὰ καὶ μεγάλα· πλατὺ καὶ φωτεινὸ μέτωπο – τέλος, μιὰ προσωπικότητα ἐκφραστικὴ, μὲ ζεστὰ αἰσθήματα στὸ χῶρο τῆς ἀνθρωπιᾶς καὶ τοῦ πνεύματος. Ἔτσι γνωρίσαμε τὸν Στέφανο Μπολέτση, τὸν ποιητὴ τῆς «Ἐπιστροφῆς» καὶ τῆς «Ραψωδίας».

★ ★ ★

Ἡ κλίση τοῦ Μπολέτση πρὸς τὶς καλὲς τέχνες ἐκδηλώθηκε ἀπὸ νωρὴς, ἀλλὰ τὸν κέρδισε τελικὰ ἡ ποίηση, στὴν ὁποία καὶ ἀφοσιώθηκε ὀλοκληρωτικά.

Ίσως έπαιξε και κάποιο ρόλο ή σωματική άναπηρία του (ύπέφερε, από νωρίς μάλλον, από κώφωση) να μὴν άσχοληθεῖ με τὸ θέατρο ή τὴ μουσική, αλλά να προτιμήσει τὴν ποίηση, δίχως εμπόδια, έξω από τὸ σταυρὸ και τὸ μαρτύριο τῆς άπουσίας τῆς άκοῆς, πού σ' έναν άνθρωπο με τέτοια χαρίσματα, πρέπει να ήταν αρκετὰ βαρύ. "Ετσι, συνταξιοδοτήθηκε κάπως νωρίς, έξαιτίας τῆς άναπηρίας αὐτῆς – άφου δούλεψε, όμως, μιὰ δλόκληρη 30ετία – και άνεμπόδιστα πιά έπιδόθηκε στὴν άγαπημένη του ποίηση, όπου, από τὸ 1928 πού πρωτοπαρουσιάστηκε, διακονεῖ άκατάπαυστα ἴσαμε τὴν ώρα τῆς έκδημίας του. "Η άρχή έγινε στὸ φιλολογικὸ παράρτημα τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἑγκυκλοπαιδείας», και συνεχίστηκε μετὰ σὲ όλα σχεδόν τὰ λογοτεχνικά περιοδικά, έφημερίδες, λευκώματα, άνθολογίες, σχολικά βιβλία κ.ά. Ὅστόσο, πρέπει να υπογραμμίσουμε πώς, από τὴ «Ραψωδία» και τὴν «Ἐπιστροφή» του, ὁ ποιητῆς μας έδειξε μιὰ ιδιαίτερη κλίση πρὸς τὴ χριστιανική λογοτεχνία, ὁπότε και τὸν άγκάλιασαν με μιὰ θερμῆ ξεχωριστὴ τὰ χριστιανικά περιοδικά – και πιὸ πολὺ οἱ «Ἄκτινες» – όπου προηγήθηκε ποιητικά και προδρομικά ὁ Βερίτης, από τὸν ὁποῖο πῆρε τὴν ποιητικὴ σκυτάλη ὁ Μπολέτσης. Μετὰ τὴν έκδημία τοῦ Βερίτη, πολλοὶ δημοσιεύουν ποιήματα στίς «Ἄκτινες» (Κλωνάρης, Σαμαράκης, Τυπάλδος, Ζαχαρόπουλος, Καμβύσης κ.ά.), μὰ ὁ τακτικώτερος και ὁ δυναμικώτερος ήταν ὁ Μπολέτσης, πού βρισκόταν – πέρ' άπ' τὸ μεγάλο ταλέντο – και στὴν ώρα τῆς ὀριμότητος. Τώρα ήταν πράγματι, ένας πρίγκιπας τοῦ πνεύματος! "Ο,τι έγραφε ήταν άτόφωο χρυσάφι. Τώρα καταλαβαίνει κανεῖς, γιατί τὸ δοκίμιό του «Κυνηγοὶ χιμαιρῶν» μπῆκε πρωτοσέλιδο στίς «Ἄκτινες», παραμερίζοντας τοὺς άρθρογράφους τῆς γραμμῆς τοῦ ὠραίου

αὐτοῦ περιοδικοῦ, πού τόσα πρόσφερε στὸν τόπο και ξεχωριστὰ στὸ ξεκίνημα μιᾶς λογοτεχνίας, πού εμπνέεται από τὸν Χριστιανισμό και δὲν ντρέπεται, οὔτε φοβᾶται να τὸ πει! Εἶναι κρίμα, σκέφτομαι, πού τὰ δοκίμια και τ' άρθρα του, οἱ ραδιοφωνικὲς ὀμιλίες και τὸ ὀρατόριό του γιὰ τὸν Ἅπ. Παῦλο, παραμένουν άγνωστα γιὰ τὸν πολὺ κόσμο και άνέκδοτα ὡς αὐτὴ τὴν ώρα... Εἶν' εὐτύχημα, ὡστόσο, πού, έξω από τὰ πέντε ποιητικά βιβλία, πού κυκλοφόρησαν ὅσο ζοῦσε ὁ ποιητῆς («Βραδυνὰ Φῶτα», 1938· «Ραψωδία», 1946· «Ἐπιστροφή», 1948· «Θύρες αἰῶνων» 1952· «Ποίηση ή μία» 1971), με τὴ φροντίδα τῆς γυναίκας του και τὴν έπιμέλεια τῶν έκδόσεων «Δαμασκός», κυκλοφόρησαν και δύο άκόμη συλλογές του: «Διαδρομή» (ένα β' μέρος τοῦ βιβλίου του «Ποίηση ή μία»), 1989 και «Μυστικὸς βίος», 1989, ἐνῶ ξανατυπώθηκε πάλι, με διορθώσεις τοῦ ἴδιου, ή έξαντλημένη από χρόνια «Ραψωδία» του, 1989. Μετὰ τὸ θάνατό του, έπίσης, τυπώθηκαν από τὴ «Δαμασκὸ» και κυκλοφόρησαν ὅλα τὰ παιδικά του ποιήματα (143), με τίτλο «Μικροὶ άσύνοροι κόσμοι» (1974, σελ. 157). "Ἡδη έκδόθηκαν από τὴν «Δαμασκὸ» με τὴν έπιμέλεια τῆς κας Πόπης Μανωλοπούλου (Ρόδη Ἑρμᾶ) δύο άκόμη τόμοι, με συνέχεια τῶν ποιημάτων τῆς «Ραψωδίας», από τὰ κατάλοιπα τοῦ άλησμόνητου ποιητοῦ μας, πρὸς χαρὰν ὄλων τῶν φίλων τοῦ Μπολέτση και τῆς νεοελληνικῆς Χριστιανικῆς Λογοτεχνίας μας.

★ ★ ★

Ἅ Στέφανος Μπολέτσης ήταν γεννημένος ποιητῆς, αλλά δούλεψε σκληρὰ πάντα να τελειοποιήσει τὸ στίχο του, καλλιεργώντας τὸ δοθὲν άνωθεν τάλαντον, και άκονίζοντας στὸ έπακρο τὴν προσωπική του μάχαιρα τοῦ πνεύματος. Σεβότανε τὴν ιερότητα τοῦ ποιητικοῦ

λόγου και δὲν ἔπιανε στὰ χέρια και στὰ χεῖλη του με ἀμέλεια ἢ προχειρότητα τὰ «ἐργαλεῖα» του, δηλ. τὶς λέξεις, τὶς φράσεις, τὶς ρίμες, τὶς εἰκόνες, τὸ κάθε στοιχείο, τέλος, πὺ μποροῦσε νὰ γίνεῖ στὰ χέρια του μέρος ἢ σύνολο ποιητικό. Εἶτε στὸν παραδοσιακὸ στίχο, με τὶς ποικίλες ρίμες εἶτε στὸν ἀνανεωμένο μορφικὰ, με τὴν ἐλευθερία τῆς μοντέρνας τεχντροπίας, ὁ Μπολέτσης ἦταν ἕνας ἀριστοτέχνης ποιητῆς. Ἀρχίζει τὸ ποίημα εὐρηματικά, και συνεχίζει, ὡς τὸ τέλος, με ξαφνιάσματα και ἐκπλήξεις, πὺ τρέφουν και ἀνανεώνουν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστη του, μικροῦ ἢ μεγάλου. Θυμοῦμ' ἐδῶ ἐκεῖνο «τὸ τζάμι», στοὺς «Μικροὺς ἀσύννορους κόσμους», ὅπου ἕνα παιδί με μιὰ πέτρα ἔσπασε, – μέσα στὸ καταχειμῶνο και τὸν παγωμένο ἀέρα, – τὸ τζάμι ἀπ' τὸ παράθυρο μιᾶς γριούλας (σελ. 104):

«...Και δὲν εἶν' ἐκεῖνη μόνο πὺ κρυώνει τώρα,
τούτη δῶ τῆ δύσκολη τὴν ὄρα,
εἶν' ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, πὺ μες στὸ χιόνι,
ριάζεται και τρέμει και κρυώνει».

Πόση τέχνη και πόση ποιητικὴ εὐφυΐα χρειάζεται, πράγματι, ἀπὸ ἕνα παιδικὸ παιχνίδι και μιὰ παιδικὴ ἀταξία, νὰ φτάσουμε σὲ μεταφυσικὲς προεκτάσεις, πὺ ἀνοίγουν και γιὰ τὴν παιδικὴ καρδιά θεολογικὰ μονοπάτια. Γιὰ ὅσους γνωρίζουν πόσο πὺ δύσκολοι εἶναι οἱ δρόμοι γιὰ τὴν παιδικὴ λογοτεχνία γενικὰ και εἰδικότερα γιὰ τὴν ποίηση γιὰ παιδιά, εἶν' εὐκολο τώρα – μετὰ τοὺς «Μικροὺς ἀσύννορους κόσμους» – νὰ συλλάβουν τὸ μέγεθος τοῦ ποιητικοῦ ἀναστήματος και τῆς ἔξοχης τέχνης τοῦ Στέφανου Μπολέτση. Ἐκεῖ πὺ ἕνας συνηθισμένος στιχοῦργὸς θὰ ξέπεφτε στὸ λαϊκὸ κήρυγμα και στὴ φτηνὴ διδασχὴ, ὁ ποιητῆς μας μπαίνει στὸν κόσμο τοῦ παιδιοῦ και, μιλώντας τῆ γλώσσα του, μεγαλοῦργεῖ! Ἐμεῖς συνήθως προσπερ-

νοῦμε τὰ παιδιά και τὴν ποίηση πὺ προορίζεται γι' αὐτὰ. Ἴσως ὁμως, μαζί με τὸ μακαρισμὸ ἐκεῖνων πὺ ἔχουν παιδικὴ καρδιά και ἀπλότητα, νὰ δικαιῶνται κάποιον μακαρισμὸ και ἐκεῖνοι πὺ κοπιάζουν γιὰ νὰ φτιάξουν αὐτὰ τὰ ποιήματα, και νὰ χτίσουν μέσα στὴν καρδιά τοῦ παιδιοῦ μικρὲς ἐκκλησιὲς και κατοικίες τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ! Γιὰ νὰ κάνω σαφέστερο αὐτὸ τὸ λόγο, θὰ παραθέσω ἀσχολίαστο ἕν' ἀκόμη ποίημα παιδικὸ, ἀπ' τοὺς «Ἀσύννορους κόσμους». Ἔχει τίτλο «Ὅταν ὁ Ἰησοῦς ἦταν μικρός», και θυμίζει χαριτωμένες σκηνὲς φαντασίας και τέχνης ἀπὸ τ' «Ἀπόκρυφα Εὐαγγέλια», πὺ μπορεῖ νὰ μὴν ἔχουν πάντα ἱστορικὸ πυρῆνα, με βοηθᾶνε στὴν κατανόηση τῶν ἱστορικῶν γεγονότων (σελ. 8) τῆς Καινῆς Διαθήκης:

«Ὅταν ὁ Ἰησοῦς ἦταν παιδί μικρὸ και ἔπαιζε με τ' ἄλλα τὰ παιδάκια, με καρφιά, με δυὸ ξυλάκια και ἀγκαθάρια,

εἶχε φτιάξει ἕνα Σταυρὸ.

Ἴσως...

κεῖνα τ' ἄλλα τὰ παιδάκια

νὰ τὰ ἔλεαν Κηφᾶ, Θωμᾶ, Σαοῦλ·
και ἴσως

κεῖ, ἀνάμεσά τους, νὰ ἴταν και ἕνα
σκληρὸ ἔβραϊάκι,

ζαβολιάρικο και σκανταλιάρικο
και νὰ τοῦ χαλοῦσε τὰ παιχνίδια:

νὰ τοῦ ἔσπασε τὰ δυὸ ξυλάκια

νὰ τοῦ σκόρπιζε τὰ ροκανίδια...

Κι ἴσως κεῖνο τὸ ζαβὸ ἔβραϊάκι

Ἰούδα Ἰσκαριώτη νὰ τὸ ἔλεαν,

τὸ κακὸ κεῖνο παιδί,

πὺ με σκοτεινὸ βλέμμα κοιτοῦσε

και καρφιά και ἀγκάθια τοῦ πετοῦσε».

★★★

Ἐκεῖνο πὺ μᾶς ἐντυπωσιάζει στὴν ποιητικὴ τέχνη τοῦ Μπολέτση πάντα εἶναι ὁ ἄρρηκτος δεσμὸς νοήματος και μορφῆς στοὺς στίχους του. Δὲν ὑπάρ-

χουν χάσματα ούτε χασμαδίες. Ἡ ἐλευθερία στὸ στίχο δὲν σημαίνει καθόλου ἀσυδοσία, καὶ ὁ ποιητὴς μας εἶναι ἀπὸ τοὺς πρώτους ποὺ τὸ δίδαξε καὶ τὸ ἐφάρμωσε αὐτό. Ἡ πανταχοῦ παροῦσα μουσικότητα καὶ ἄρμονία δὲν προσχωρεῖ, οὔτε κι ἐπιτρέπει κανενὸς εἶδους γλωσσικὴ καὶ στιχουργικὴ ἀναρχία. Τὰ βαθιὰ νοήματα δένονται μουσικὰ μέσα σὲ ἄρτιους στίχους, ποὺ δὲν πάσχουν ἀπὸ ἔλλειψη τῶν παραδεδωμένων βασικῶν στοιχείων τῆς ποιητικῆς τέχνης. Μπορεῖ ἡ ποίηση, ὅπως ἔλεγε, νὰ εἶναι «μιά λάμψη καὶ μιὰ τρέλα», μὰ ὁ ποιητὴς ἔχει τὴν εὐφυΐα καὶ τὸ ταλέντο νὰ κάνει ἀπ' αὐτὰ ἐν' ἀριστουργημα! Καί, πάντοτε, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐμπνευση καὶ τὴ στιγμὴ, ἀνοίγει διάλογο μὲ τὸ Θεό, μὲ τὸν συνάνθρωπο, μὲ τὸν ἑαυτό του. Θὰ εἶχε, μάλιστα, πολὺ ἐνδιαφέρον νὰ ῥθουν κάποτε στὸ φῶς καὶ τὰ σατυρικά του ποιήματα, ὅπου τὸ ζῶηρὸ καὶ σπινθηροβόλο πνεῦμα του δξύνεται καὶ τεντώνεται ὡς τὶς ἐσχατιῆς τῶν δυνατοτήτων του, μ' ἕνα χαριτωμένο τρόπο, παρὰ τοὺς ὁποιους σαρκασμούς του. Αὐτοὺς τοὺς τελευταίους, ἄλλωστε, τοὺς βρίσκουμε καὶ στὰ «εἰς ἑαυτόν» λυρικά του ποιήματα, ὅπως πρόχειρα μπορούμε νὰ ἰδοῦμε στὸ «Πάρε τὴ σκιά σου» («Ποίηση ἢ μία», σελ. 21), ὅπου τὰ βάζει μὲ τὸν ἑαυτό του:

«...Μὰ πάρε τὴ σκιά σου· μοῦ κρατᾶς τὸν ἥλιο,
ἔτσι βαρὺς ποὺ στέκεις πάλι μπρὸς
μου ἐδῶ:
ἰσχνός, κυρτός, μὲ τ' αὐστηρό σου
βλέμμα, σοβαρὸς
σὰν ἅγιος ἢ σὰν φανατικός. ὦ, ἐαυ-
τέ μου,
βασανιστὴ καὶ τύραννέ μου».

Ὁ ἑαυτός μας εἶναι ὁ πλησιέστερος πλησίον μας. Μετὰ ἔρχεται ὁ ἄλλος, ὁ συνάνθρωπός μας, ὁποῖος καὶ νὰ ἔναι, ὅ,τι καὶ νὰ ἔναι. Ἡ ἀγάπη μας γι' αὐτὸν δικαιοῦναι τὴν ὑπαρξή μας. Στὸ

«Ἐλα πιὸ δῶ» (ὄπ. π., σελ. 52), μᾶς προτείνει τρυφερὰ ὁ ποιητὴς:

«Ἐλα πιὸ δῶ, πρὸς τὸν ἄνθρωπο.
Ἄγγελικός, διαβολικός – ὅ,τι κι ἂν
εἶναι,
μὴν ξεχνᾶς πὼς εἶναι ἄνθρωπος,
πὼς εἶσαι ἄνθρωπος,
πὼς εἶμαι ἄνθρωπος...».

Ἡ σχέση τοῦ ποιητοῦ μας μὲ τὴν Ἁγία Γραφή, μοῦ φαίνεται, στενωτέρη ἀπ' ὅ,τι μὲ τὴ βυζαντινὴ μας παράδοση. Πολλὲς φορὲς κυκλοφοροῦν μέσα του ἀτόφια ἢ ἀφομοιωμένα χωρία βιβλικὰ:

«Τοὺς ἄταφους αὐτοὺς νεκροὺς
ποὺ κλείνεις στὴν καρδιά σου,
πρέπει νὰ σκάψεις, νὰ τοὺς θάψεις...»
(«Θύρες αἰώνων», 19).

Καὶ ὅταν σεισμοὶ χτυποῦν κι ἀγέρες τὴν καρδιά του, καὶ ψάχνει γιὰ λίγη ἀγάπη, λίγη θαλπωρή, νὰ βρεῖ ἕνα φίλο νὰ σταθεῖ κοντά του, πάλι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ θὰ τὸν ἀναπαύσει:

«...Μόνον ὁ λόγος Σου, Θεέ μου,
ἐν τῇ θλίψει μου,
γεμίζει τὴν ψυχὴ μου.
Ὁ λόγος Σου, Θεέ μου, πρὶν ἐκεῖ,
ἀφήσω τὴ στερνὴ πνοή μου»
(ὄπ. π. 20).

Καὶ πάλιν, ὅταν δὲν μπορούσε μὲ τ' αὐτιά του ν' ἀκούσει τὶς μελωδίες τῆς ἐκκλησίας, ἔβγαине στὸ «Ναὸ» τῆς Κτίσεως τοῦ Θεοῦ, ὅπου βάζει τὰ πουλιὰ καὶ τ' ἀστέρια, νὰ γίνονται ὕμνωδοὶ καὶ ψάλτες («Ποίηση ἢ μία», 70):

«Ἄστρα γέμισαν τῆς στέρνας τὰ νε-
ρά,
ἄστρα λαμπερὰ σελαγίζουσι τώρα...
Πέρα ὡς πέρα ὄλ' ἡ Πλάση θάν' ναός.
Τ' ἄστρα πολυέλιαι λαμπρός·
κι ὕμνωδοὶ καὶ ψάλτες,
τὸ πουλιὸ στὶς φυλλωσιές,
ἐγὼ
κι ἡ φλογέρα».

Κι ἐδῶ, στὸν ἀπέραντο Ναὸ τῆς Κτίσεως, χωρὶς καμιὰ διάθεση φυσιο-

λατρίας – τὸν Κτίσαντα, κι ὄχι τὴν κτίση, λατρεύουν οἱ θεόφρονες! – μπορεῖ ν' ἀφεθεῖ ὁ ποιητὴς μας, μὲ τὸν ἐνδιάθετο λόγο, νὰ ψάλει ὅσα τραγούδια καὶ τροπάρια δὲν ἔγραψε ποτὲ σὲ κάποιο χαρτί, σὲ κάποιο βιβλίο του, δηλ. τὰ «Μυστικὰ τραγούδια» του («Θύρες αἰώνων», 77):

...Τραγούδια πού δὲν ἔγραψα,
τραγούδια πού δὲν τὰ 'δεσα στὴν τέ-
χνη τοῦ ρυθμοῦ,
τραγούδια μυστικά·
βαθιά, πολὺ βαθιά μένουν στὴ σκέψη
μου

καὶ στὴν ψυχὴ μου...
κεῖ εὐωδᾶν τὰ μύρα τους
γιὰ Σένα, Θεέ μου!

Φυσικά, τοῦτο τὸ κάτι πού τὸν κάνει νὰ τραγουδεῖ καὶ νὰ ψάλλει, βρίσκειται πιὸ πολὺ ἔξω, ὄχι ἀπλῶς στὸ ὕπαιθρο, μὰ ἐκεῖνο πού ὁ ποιητὴς μας τὸ ἀναζητεῖ ὡς ναὸ τοῦ Θεοῦ: «Θεοῦ ναός, ἐδῶ, ὄλ' ἡ πλάση ἀντηχεῖ» ('Ασύνοροι κόσμοι, 46), καὶ ἡ προσευχὴ «σὰν κρίνος εὐωδᾶ, κρίνος λευκός, στὰ ἡλιοστάλλαχτα κλαριά, στὸ χρυσοφῶς» (ὄπ.π.). Γι' αὐτὸ καὶ – ὅπως παρατηρεῖ ὁ κριτικός, ποιητὴς καὶ στενὸς φίλος τοῦ Μπολέτση, ὁ Νίκος Τυπάλδος – «τὸ παράθυρο, τὰ τζάμια, ὄλο κι ἐπανέρχονται· δὲν τ' ἀποχωρίζεται ὁ ποιητὴς ἀπὸ τὴν ἔμπνεσή του. Φυσικό, ἀφοῦ ἐνιωθε ἡχητικῶς ἀποκομμένος ἀπ' τὸν κόσμο, ἀναγκασμένος νὰ μὴν πολυκυκλοφορεῖ στοὺς δρόμους, ὅπου εἶχε τὸν κίνδυνο νὰ μὴν προλάβει κάποιο τροχοφόρο, ἢ καί, ἀκόμη, νὰ συναντήσῃ διαβάτη, ὁ ὁποῖος κάτι ἐνδεχομένως θὰ τὸν ρωτοῦσε». Ἡ τρυφερότητα μὲ τὴν ὁποία ὁ Τυπάλδος κάνει αὐτὴ τὴν παρατήρηση, μὲ διευκολύνει σήμερα νὰ κάνω μιὰ διαφορετικὴ ἀνάγνωση στὰ «Τζάμια» τῆς «Ἐπιστροφῆς» καὶ σ' ὄλα τὰ σχετικὰ του ποιήματα:

«Θά 'ταν ὠραῖα,
νὰ θρυμματίζονταν τὰ τζάμι' αὐτὰ

κι ἀγέρες βίαιοι νὰ εἰσορμοῦσαν.

Ἵγείας ἀγέρες

τίς σκιές τῶν γκριζῶν ἡμερῶν

μ' ἓνα στροβίλισμα τρελὸ νὰ τίς σκορ-
ποῦσαν.

Πόσο θά 'ταν ὠραῖα,

στὸ δῶμ' αὐτό, τῆς χρόνιας νόσου,
νὰ περνοῦν ἀγέρες βίαιοι, νὰ σφυρί-
ζουν,

κι ὄλα τὰ κρέπια τῶν καιρῶν

στὸν καλπασμὸ τους τὸν τρελὸ νὰ τὰ
σβαρνίζουν.

Ἵδραῖο θά 'ταν

νὰ 'πεφταν τὰ τζάμι' αὐτὰ,

πού χρόνια ἐδῶ καθηλωμένον μὲ κρα-
τᾶνε,

καὶ νὰ περνοῦν οἱ ἀγέρες, νὰ σφυρᾶ-
νε...

Πόσο θά 'ταν ὠραῖα

νὰ 'πεφταν τὰ τζάμι' αὐτὰ!»

Γιατί, βέβαια, ἔξω ἐκεῖ, «εἶν' ἓνας ἀνθόκηπος» μιὰ «μέρα διαμαντένια», γιὰ τὴ φαντασία τοῦ ποιητῆ μας. (Καὶ δὲν θὰ ἔβλαπτε νὰ θυμηθοῦμ' ἐδῶ, κάπως ἀντιστικτικά, πὼς ἓνας ἄλλος ποιητὴς φοβότανε τὸ ἀνοιγμα τῶν παραθύρων τρομερά!).

★ ★ ★

Ἵσο ἀριστοτέχνης ἀποδεικνύεται ὁ ποιητὴς μας, στίς στιχουργικὲς καὶ τίς τεχνικὲς γενικὰ λεπτομέρειες τῶν ποιημάτων του – ὅπου παρατηροῦμε καὶ κάποιες ὑπερβολὲς στὴν κατάρτιση καὶ ὀλιγοσύλλαβων ἀκόμη στίχων – μὲ τίς συνηχῆσεις, τίς ἀρμονικὲς συνιζήσεις καὶ τίς ἀνεξάντλητες ἐπιτυχεῖς ὁμοιοκαταληξίες του, ἄλλο τόσο εὐαίσθητος φαίνεται καὶ στὰ θέματα τῆς πίστεως σ' ἓναν Καινούργιο καὶ ἄφθαρτο Κόσμο, ἰδιαίτερα στὰ τελευταῖα βιβλία του. «Στήνω αὐτὶ κι ἀλλόκοσμες ἀκούω ἀρμονίες», μᾶς λέει στὴν «Κυριακὴ τῆς Ἀγάπης» (Ποίηση ἢ μία», 73). Ἵπὸ τὸν ἔσπερινὸ τῆς Ἀγάπης ἀκούγονται «Πνευμάτων ὕμνωδιες κι ἀρμονίες. Σὺν

Ἄρχαγγέλοις ὑμνήσωμεν Χριστοῦ τὴν Ἀνάστασιν...». Ἀρχίζουν τὰ ἐκκλησιαστικά τροπάρια νὰ κάνουν δειλὰ – δειλὰ τὴν παρουσία τους μέσα στοὺς στίχους τοῦ Μπολέτση.

«...Ἀπόγευμα τῆς πιὸ μεγάλης Κυριακῆς.

Ἐαρινό, γλυκύτατο ἀπόγευμα.

Πολλὴ γαλήνη, ποίηση πολλή.

Ἦσυχ' ἢ πόλη (κι οἱ) διαβάτες λιγοστοί.

Καὶ στὸ Ναό, τὴν ὄρ' αὐτῆ, ἐλάχιστοι πιστοί...

Λυπᾶται γιὰ τὴν ἀδιαφορία πρὸς τὸ Σταυρὸ καὶ τὴν Ἀνάσταση, ὅπου ἐκεῖνος βλέπει τὴν Ἀγάπη:

Δὲς τὸ Σταυρό.

Ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν Ἀγάπην...» (ὅπ. π., 74).

Οἱ δρόμοι, ἔξω πολυάνθρωποι καὶ πολύβουοι, μὰ δίχως τὴν Ἀγάπη νιώθει κανεὶς παντοῦ ἐρημιά. Καί, ὅμως, πρέπει ὁ Χριστιανὸς νὰ περάσει καὶ ἀπὸ τούτη τὴ μοναξιά. «Στὸ κρῦο τοῦ κενοῦ, τὸ μέγα κρῦο τοῦ Ἐνός!» Ν' ἀνακαλύψει ἐκεῖ, πὼς ἡ θυσία δὲν εἶναι μακριά· πὼς «ἡ ἔρημος καὶ ὁ Σταυρὸς δὲν εἶναι τιμωρία» (ὅπ. π. 75). Δὲν ἔχουμε, δυστυχῶς, ὄλο τὸ ἔργο του τυπωμένο, γιὰ νὰ κάνουμε ὀλοκληρωτικὲς ἐκτιμήσεις. Κρίνοντας, ὡστόσο, ἀπὸ τὰ ὡς τώρα γνωστὰ κι ἐκδεδομένα, ἡ θητεία του στὴν ἐρημία καὶ τὴ μοναξιά δὲν ἦταν καὶ τόσο δυσβάστακτο φορτίο. Ὑπῆρχαν ἐκλεκτὲς ὑπάρξεις καὶ ἄνθρωποι ἀδελφοί, πού «σιωπηλοὶ κι ἀθέατοι στέκαν κοντά του»: ἡ γυναίκα του, οἱ καλοὶ καὶ πιστοὶ φίλοι, καί, ψηλότερα, οἱ Ἀρχάγγελοι, οἱ Ἅγιοι, οἱ Φίλοι τοῦ Θεοῦ – καὶ φίλοι μας. Σ' ἓνα ποίημά του μᾶς ἐξομολογεῖται (ὅ. π., 76):

«...Κάποτε,

μὲς στὲς γαληνὲς ὄρες τῆς μοναξιάς

φωνὲς τρισμακρινές,

γνώριμες, πολυαγαπημένες,

δονοῦν μου τῆς ψυχῆς τὲς πιὸ λεπτὲς χορδές.

Ποτὲ δὲν μένω μόνος.

Ὅταν, γύρω, τὰ πράγματα

παίρνουν τὴν ὄψη τους καὶ μὲ κυττοῦνε στοργικά,

τὰ Μυστικὰ ὅταν ξανοίγω μονοπάτια, πὸν σὲ κορφὲς μὲ πάνε...»

Αὐτὰ τὰ «Μυστικὰ μονοπάτια» σώζουν τὸν ποιητὴ μας ἀπ' τὴ μοναξιά καὶ τὴν ἔρημο τῆς Βαβυλώνας τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ ἄνεμος, τὰ κύματα, τὸ φῶς τ' ἀσύνορο, τώρα γίνονται μυστικὰ μονοπάτια, πὸν τὸν ὀδηγοῦν, μέσω τῶν φίλων καὶ τῶν Ἀγγέλων, στὸν οὐρανό! Ἡ γῆϊνη διαδρομὴ τελειώνει κάποτε γιὰ ὄλους. Χαρά ἔστον, πὸν δὲν περιμένει ἀνέλπιστα στὴν πλατφόρμα τοῦ νεκροῦ σταθμοῦ, μὰ πάει ν' ἀνταμώσει τὰ πουλιά, τὰ χελιδόνια, τοὺς ἐρωδιοὺς σ' ἓν ἄλλο κόσμο! Χαρά ἔστον, πού, πέρ' ἀπὸ τὴν ἐκπόρνευση τῶν πάντων, ἀντικρίζει στὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντα κάτι μάτια παιδικά, πὸν δὲν ἔγιναν ἀκόμη μάτια ζώου, καὶ ψιθυρίζει ἀνασαίνοντας χαρούμενα:

«...Κι ὅμως, ἐδῶ κάπου, εὐωδᾶ ἓνα τριαντάφυλλο, ἔρημικό, λευκὸ τριαντάφυλλο...»

(**Διαδρομή**, 33).

Αὐτὸ τὸ ρόδο μᾶς θυμίζει τὸ Πεντηκοστάριο, δηλαδὴ τὸ «Τριώδιον τῶν Ρόδων», ὅπου ὑπάρχει ἄρωμα καὶ φῶς Ἀναστάσεως, καί, κατὰ τὸν ὑμνογράφο, «Ἐὐφροσύνη αἰώνιος!» Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ὁ ποιητὴς μας ξεκινᾶ τὴν «Ἐγερση» τῆς «Διαδρομῆς» του βάζοντας ὡς πρῶτο σκαλὶ τὸν ψαλμικὸ στίχο «Ἐμνήσθη τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθη» (Ψαλμ. 65, 4). Ὡστόσο, καὶ τοῦτο τὸ πολὺ φῶς, τὸν θαμπώνει, τὸν πληγώνει (ὅπ. π., 45):

«Τί φῶς, Θεέ μου, τί φῶς!

πὼς νὰ τ' ἀντέξω,

πὸν μόλις βγῆκ' ἀπ' τὰ σκοτάδια,

καὶ μὲ τυφλώνει αὐτὸ τὸ φῶς –

τὰ μάτια μου πληγώνει.»

Δέν ἔχει τὴν ἔπαρση ὁ ποιητής μας νὰ μᾶς μιλήσει γιὰ τὸ φῶς τῆς Μεταμορφώσεως, οὔτε τὸ φῶς τῆς ἡσυχαστικῆς λεγόμενης θεολογίας. Μᾶς δείχνει ἀπλῶς τὶς ραγισματιῆς στὸ πῆλινο πιθάρι μας, ὅπου «σὲ κάθε ραῖσμα τοῦ σκεύους... φῶς εἰσδύει». Ἔτσι, ἡ πληγὴ μᾶς γίνεται λυτρωτικὸ ἄνοιγμα καὶ ἄγγιγμα φωτός (ὁπ. π. 50):

«... Ἰερὴ ἢ φθορὰ τοῦ σκεύους μας,
ἅγιο τὸ κάθε ραῖσμά του.

Χῶμα στὸ χῶμα... Μὰ ἡ ψυχὴ,
νύμφη ἢ ψυχὴ, στὰ πέραν καὶ ὑπερπέ-
ραν

καὶ τὰ μετὰ τὰ ὑπερέραν,
πρὸς τὸ κέντρον τοῦ Φωτός πετάει
καὶ πάει.

Εὐλογημένα τὰ ραῖσματα,
οἱ πόνοι, τὰ παθήματα...

Κύριε,
δόσε στὸ σκεῦός μου κι ἄλλη φθορὰ,
κι ἄλλα δεινά, κι ἄλλα ραῖσματα.
Γνωρίζω τώρα ποῦ ἡ ψυχὴ – νύμφη
μὲ πάει!»

Ὁ ποιητής μας ἔχει βρεῖ τὰ κλειδιά γιὰ τὸ πέρασμα τὸ δύσκολο: ἀπ' τὸ σκοτάδι στὸ φῶς, μὲ τὸν πόνο καὶ τὴ φθορὰ τοῦ πῆλινου σκεύους. Ὁ Χριστὸς τὰ μεταμορφώνει ὅλα, τὰ πραῦνει· σπέρνει χαρὰ ἐκεῖ ποῦ κατοικοῦσαν τὰ δεινά καὶ ἡ ὁδύνη! Ἡ πίστις κι ἡ ἀγάπη του τὸν κάνουν νὰ ἐλπίζει, πῶς μὲ τῆς ψυχῆς του τὰ φτερά θὰ πάει κοντὰ στὸ Χριστό, ὅπου «ὄλα γίνονται ὠραῖα» (ὁπ. π. 55):

Κοντὰ σου τὸ σκοτάδι φῶς θὰ γίνεῖ
κι ὁ πυρετός, τ' ἄγχος, ὁ τάραχος γα-
λήνη.

Ἄνθη σὲ σκοτεινὰ μέρη θ' ἀνθίσουν,
καὶ θὰ ῥθουν γλυκοκέλαιδα πουλιὰ
νὰ κελαϊδήσουν...

★★★

Ὁ Στέφανος Μπολέτσης εἶχε κά-

νει τὸν πόνο τραγοῦδι του, καὶ τὴ ζωὴ του ποίηση, ὅπως εἶχε κάνει τὴν ποίηση ζωὴ του. Τραγοῦδησε μὲ τὴ «Ραψωδία» τὸν ἑλληνικὸ παλμὸ τῆς νίκης τοῦ Σαράντα, καὶ μὲ τὴν ποιητικὴ του σάλπιγγα, πάνω ἀπὸ τὰ ἐρείπια ποῦ ἄφισαν «μαῦροι πόλεμοι καὶ κόκκινοι», ἔδινε θάρρος κι ἐλπίδα γιὰ μιὰ καινούργια ζωὴ (**Ραψωδία**, 63):

«... Ζήσαμε:

εἶδαμε, πάθαμε, μάθαμε,
ξέρουμε τώρα.

Κι ἀντὶ νὰ κλαυθμηρίζουμε
στὰ σκότη αὐτὰ,
καὶ σὰν δειλά, τυφλὰ ἔρπετὰ
σὲ τρύπες χαλασμάτων κι ἐρειπίων νὰ
ζήσουμε,

εἶπαμε: πρέπει

τὴν καινούργια μας ζωὴ,
πιο στέρι' ἀπ' τὸ μετὸν
νὰ ξαναχτίσουμε...»

Καὶ δούλεψε ὁ ἴδιος μὲ τὸ χαριτωμένο καὶ γενναῖο λόγο του σ' αὐτὸ τὸ ξαναχτίσιμο – παρὰ τὸν προσωπικὸ σταυρὸ του – μὲ θαυμαστὴ ἀκεραιότητα ἦθος καὶ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια. Καὶ μᾶς δίδαξε σεμνότητα κι ἐντιμότητα, παράλληλα μὲ τὴν αἰθέριας ὕψους καὶ ἀριστοτεχνικὴ ποίησή του, ποῦ πάντα περιμένει κάποιους νέους κριτικούς, νὰ σκύψουν μὲ ἀγάπη καὶ στοργὴ ἐπάνω της καὶ νὰ τὴν παρουσιάσουν στὸ εὐρύτερο κοινό, μὲ τὸν τρόπο ποῦ τῆς ἀξίζει.

Σήμερα, εἴκοσι χρόνια μετὰ τὴν κοίμησή του, μπορούμε νὰ ψιθυρίσουμε τοὺς στίχους ποῦ ὁ ἴδιος εἶχε γράψει «Στὸν ἀδελφὸ Βερίτη (**Θύρες αἰώνων**», 61):

«Τί χτές, τί σήμερα, τί αὔριο;

Στιγμὲς τὰ χρόνια εἶναι μόνον.

Οἱ ποιητὲς καὶ οἱ προφήτες δὲν πεθαί-
νουνε,

καὶ ζοῦν οἱ μάρτυρες

εἰς τοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων».

Π.Β. ΠΑΣΧΟΣ

Ἐπίκαιρα

ΑΝΑΓΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑΣ;
ΑΛΛΑ ΟΧΙ ΜΟΝΟ ΣΤΑ ΛΟΓΙΑ!

Ἡ δυσaréσκεια ἀπὸ τῆ γύρω μας (καὶ μέσα μας) ζωῆ εἶναι πιά γενική, τόσο πού ν' ἀποτελῆ μιὰ μόνιμη αἰτία στενοχώριας καὶ νὰ μᾶς σπρώχνη σ' ἀδιάκοπη ἀναζήτησι **διαφυγῆς**. Κάθε φορὰ πού ὁ Θεὸς μᾶς ἀξιώνει ν' ἀντικρύζουμε τὴν καινούργια ἡμέρα Του, φουντώνει μέσα μας, βαλμένη κι αὐτὴ ἀπὸ τὸν Θεό, ἡ προσδοκία γιὰ τὰ νέα δῶρα πού κάθε φορὰ μᾶς ἔχει ἐτοιμάσει ἢ ἀγάπη Του. Ἡ προσδοκία μας πολλὲς φορές (ἴσως τοὺς τελευταίους καιροὺς τὶς περισσότερες) δὲν δικαιώνεται κι ἔτσι ἀντὶ γιὰ χαρὲς πού θά ἴτρεφαν τὶς καρδιές μας, βρισκόμαστε στὴν ἀνάγκη ν' ἀντιμετωπίσουμε καινούργιες πάλι δυσκολίες. Ἡ ὑπερβολή, ὅπως κάθε τι γεύτικο, ποτὲ δὲν εἶναι ὠφέλιμη, γι' αὐτὸ δ' ἀναγνωρίζουμε πάντα καὶ τὰ εὐχάριστα περιστατικὰ πού κάθε τόσο ἔρχονται καὶ φωτίζουν καὶ ὁμορφαίνουν τὴ ζωὴ μας. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, πάντα, ὅτι πολλὰ καὶ ἀσπικωτὰ μᾶς φαίνονται τὰ δυσάρεστα, ἀλλὰ κι αὐτὸ δὲν φαίνεται νὰ μᾶς κάνει κακό, γιατί μᾶς ἐμποδίζει ν' ἀδιαφορήσουμε γιὰ ὅλη τὴν κακὴ κατάστασι καὶ γιὰ τὸ χρέος μας νὰ φροντίζουμε γιὰ τὴ διόρθωσι τῆς. Ἐμπρός, λοιπόν.

Ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο τομεῖς, ὅ-

που ἐκδηλώνεται ἡ ζωὴ, δηλαδὴ τοῦ ἐξωτερικοῦ, φαίνεται ὅτι αὐτὸ τὸν καιρὸ, δὲν ἔχει νὰ μᾶς προσφέρῃ παρὰ ἀπογοτεύσεις. Ἐδῶ ἡ διόρθωσι, ὅπως κάθε θεραπεία, εἶναι δύσκολη, ἀλλὰ τὸ φάρμακο εἶναι γνωστὸ καὶ ἡ ἀποτελεσματικότητά του χωρὶς ἀμφιβολία. Ἐγοπεύθηκες, εἶπες, ἀπὸ κάποιους ξένους, πού τώρα ξεσκεπάζονται καὶ δείχνουν τὸ ἀληθινὸ τους πρόσωπο, ἐχθρικό; Μὰ ποιὸς σοῦ εἶπε νὰ γοπευθῆς; Ποιὸς σοῦ εἶπε «νὰ ἐλπίσης ἐπὶ ἀνδρωπον»; Ἐσύ, σὰν ὀρθόδοξος Χριστιανός, ἔχεις τὸ χάρισμα νὰ κατέχης τὴν Ἀλήθεια, ὅλη τὴν Ἀλήθεια καὶ ἀμασκάρευτῃ τὴν Ἀλήθεια. Ὑποχρέωσι ἔχεις μόνο 1) νὰ μὴν ὑπερφηανευθῆς γιὰ κάτι πού τὸ ἔχεις ἀπὸ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ, 2) νὰ διαδώσης τὴν Ἀλήθεια αὐτὴ ὅπου μπορεῖς καὶ 3) νὰ ζῆς μιὰ ζωὴ **ἀντάξιά της**, τὸ σπουδαιότερο – γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὸν ὠραῖο στίχο τοῦ Καβάφη – «*πάντοτε τὴν ἀλήθειαν ὁμιλοῦντες, πλὴν χωρὶς μίσους πρὸς τοὺς γευδομένους*». Ἄλλο τίποτε, πέρα ἀπὸ αὐτά, δὲν σὲ βαρύνει. Ἐνα ὅμως, δηλαδὴ, ἡ διάδοσι τῆς Ἀλήθειας, μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ σ' ἀπασχολήσῃ πολὺ, 1) γιατί ἔχει μεγάλη ἔκτασι, 2) δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ παράγοντες ἢ προϋποθέσεις πού δὲν τὰ διαθέτεις, 3) σὲ ἀνταμεῖβει κιόλα γιὰ τοὺς κόπους σου, μ' ἐκείνη τὴν ἀνεκτίμητη ἠδικὴν ἱκανο-

ποίηση και, τὸ κυριότερο, μὲ τὴν ὑπόσχεσι καὶ παροχὴ μελλοντικῆς ἀλλὰ καὶ τωρινῆς, ἀδιάκοπης καὶ ἀσάλευτης, εὐτυχίας!

Καθένας μας, λοιπόν, ἔχει ὑποχρέωσι νὰ καταστρώσῃ σύμφωνα μὲ τὶς ἀτομικὲς του συνθηκὰς καὶ περιστάσεις, ἓνα ἐξειδικευμένο «σχέδιο δράσεως» γιὰ καθέναν ἀπὸ τοὺς τομεῖς ὅπου θ' ἀναπτυχθῆ ἡ δραστηριότητά του. **Καὶ ὅλες οἱ ἀποφάσεις μας πρέπει νὰ τηροῦνται.** Τώρα πιά δὲν παίζουμε, γιατί ἡ κατάστασι ἔχει χειροτερέμει πολὺ, ὅπως ὅλοι τὸ βλέπουμε, ὥστε ἂν κι αὐτὴ ἡ προσπάθεια ἀποτύχη, ἡ ἔκβασι δὰ ἔναι προβληματικὴ. Πρῶτα – πρῶτα καθένας πρέπει νὰ ὀργανώσῃ τὴν «**ἀτομικὴν του ἐγρήγορσι**» ὥστε νὰ θυμᾶται συνεχῶς, ἀδιάκοπα κατὰ τὴν διάρκειά τῆς ἡμέρας, ὅτι, κατὰ κάποιον τρόπο, τοῦ **δόθηκε ἡ μεγάλη δωρεά** ν' ἀντιπροσωπεύῃ τὴν Ἀλήθειαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἄρα νὰ μὴ τὴν διαγεύδῃ ἢ τὴν ντροπιάζῃ. Ὑστερα πρέπει νὰ σκεφθῆ πῶς δὰ ἐφαρμοσθῆ ἡ ἀπόφασί του νὰ ἐπηρεάζῃ τὸ περιβάλλον του, σὲ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς του. Δέν «**δὰ κἀνὴ τὸν δάσκαλον**», δηλαδὴ δὲν θ' ἀποκτήσῃ τὸ ὕψος ἢ τοὺς τρόπους δασκάλου, ἀλλὰ **δὰ εἶναι δάσκαλος** μὲ τὸν λόγο του, μὲ τὰ ἔργα του, μὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις του,

ἀπὸ τὸ πρῶτ' ὡς τὸ ἄλλο πρῶτ', χωρὶς ἐξαίρεσι.

Κάτι ἄλλο ποὺ δὲν πρέπει νὰ τὸν ἐμποδίσῃ τὸν πιστό, εἶναι ἀκόμη **κάποια ντροπή**, ποὺ πολλοὶ ἄνθρωποι αἰσθάνονται, ὅταν πρέπει ν' ἀντιμετωπίσουν ἄλλους **ἐφωδιασμένους μὲ ἀξιώματα**, πολὺ περισσότερο ἂν αὐτὰ εἶναι πνευματικά. Ἐδῶ ὑπάρχει βέβαια κάποια δυσκολία, ὄχι ὅμως ἀνυπερβλήτη καὶ αὐτή. Τὸ σπουδαῖο, τὸ κρίσιμο, εἶναι **νὰ μὴ ἀλωθῆ ἡ συνείδησι** τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν δὰ ἀλωθῆ ἂν ὅλη τὴν κρίσιμη ὥρα κατὰ κάποιον τρόπο βρίσκει σὲ προσευχή, ζητώντας ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ μὴν ἀφήσῃ νὰ μπῆ στὴ συνείδησί του οὔτε ἴχνος ἐγωῖσμοῦ, ἀφοῦ ἀνακατεύεται σ' ἓνα ἔργο ἀνώτερο τῶν δυνάμεών του **ὄχι γιατί ὁ ἴδιος τὸ ἀξίζει**, ἀλλὰ, γιατί ἡ ἀνάγκη τὸ καλεῖ. Σ' ὅλες λοιπόν αὐτὲς τὶς περιπτώσεις ποὺ ὁ πιστὸς φαίνεται νὰ ἐμποδίζεται νὰ κἀνὴ τὸ χρέος του ἀπὸ κάτι ποὺ παρουσιάζεται σὰν δικαιολογημένο, τὰ ἐμπόδια εἶναι **«ἐκ τοῦ πονηροῦ»**. Ἄν ὁ πιστὸς δὲν κἀνὴ τὸ χρέος του, ἀφοῦ ἔχει στὴν πανοπλία του ὅλα τὰ ὄπλα τοῦ Πνεύματος, πρέπει νὰ κατηγορηθῆ ὅτι **«τὴν ἀλήθειαν κατέχει ἐν ἀδικίᾳ»** (Ρωμ. α' 18).

Π. ΚΛΩΝΑΡΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΕΣ ΕΠΕΤΕΙΟΙ

Είναι δύσκολο να αξιολογήσει κανείς ποιές είναι σπουδαιότερες ἐπέτειοι: οί ἔθνικες ἢ οί σημαντικές πνευματικές; Ἐάν καί στό ὑπόβαθρο τῶν μεγάλων ἔθνικῶν γεγονότων ὑπάρχει πάντοτε τὸ πνευματικό θεμέλιο. Ἐφέτος λοιπόν τὸ νεοελληνικό χριστιανικό κίνημα γιορτάζει τρεῖς σημαντικούς σταθμούς καί ἐπετειούς. Συμπληρώθηκαν 50 χρόνια ἀπό τὴν ἑναρξὴ λειτουργίας, τὸ 1943, τῶν Φιλικῶν Κύκλων συμμελέτης κοινωνικῶν καί οἰκογενειακῶν θεμάτων ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἐπίσης οί Χριστιανικὲς Μαθητικὲς Ὁμάδες (Χ.Μ.Ο.) γιορτάζουν τὴν συμπλήρωση 50 χρόνων ἀπὸ τὴ σύστασή τους. Ἀλλὰ καί τὸ παιδικὸ καί νεανικὸ περιοδικὸ «Ἡ Ζωὴ τοῦ Παιδιοῦ» γιορτάζει τὴν κυκλοφορίαν τοῦ 1000στοῦ τεύχους του.

Στοὺς περισσότερους ἴσως ἀναγνώστες τῶν «Ἀκτίνων» εἶναι ἀσφαλῶς γνωστὴ ἡ σημασία τῆς προσφορᾶς πρὸς τὸν ἑλληνικὸ λαὸ αὐτῶν τῶν πνευματικῶν προσπαθειῶν. Ἐξ ἄλλου, μὲ εἰδικὲς γιορτές, θὰ δοθῇ εὐκαιρία (ἄρχισε ἤδη στίς 23 καί 24-5-93 γιὰ τοὺς Φιλικοὺς Κύκλους γυναικῶν) νὰ γίνουν εὐρύτερα γνωστὲς αὐτὲς οἱ προσπάθειες. Θὰ ἐπιτραπῇ ὁμως στὸ συντάκτη αὐτοῦ τοῦ σχολίου, κατ' ἐξάιρεση πρὸς τὸν ἀπρόσωπο χαρακτήρα καί τὴν ἀνωμμία τῶν συντακτῶν τῆς στήλης τῶν «Σχολίων», νὰ διατυπώσῃ μερικὲς σκέψεις πὸ ἀντανακλοῦν προσωπικὰ βιώματα ἀπὸ τὴν νεανική του, ἀκόμη, ἡλικία. Εἶμαι λοιπόν καί ἐγὼ ἕνας ἀποδέκτης τῶν εὐεργετικῶν συνεπειῶν πὸ εἶχε στὴν ἰδιωτική, οἰκογενειακή καί πνευματική μου ζωὴ ἡ συμμετοχὴ σ' αὐτὲς τὲς πνευματικὲς προσπάθειες.

Θυμᾶμαι, μὲ συγκίνηση, τὸ ξεκίνη-

μα τῆς δράσεως τῶν Χ.Μ.Ο. στὴν Ἀθήνα (εἶχε προηγηθῆ ἡ ἑναρξὴ λειτουργίας τῶν στὴ Θεσσαλονίκη, μὲ τὴν ἐπωνυμία Ὁμάδες Ἀδελφωσύνης) μὲ τὴν ἑναρξὴ λειτουργίας φροντιστηρίου ὁμαδάρχῶν ὑπὸ τὴν καθοδήγηση τοῦ ἀειμνήστου ψυχιάτρου καί πνευματικοῦ ἀνθρώπου Ἀρίστου Ἀσιπῶτη (στενοῦ συνεργάτου τῶν ἀειμνήστων Ἀρχ. Σεραφεῖμ Παπακώστα καί τοῦ Καθηγητοῦ Ἀλ. Τσιριντάνη).

Ἀπὸ ἐκεῖ καί πέρα ἀρχίζει ν' ἀναπτύσσεται μὲ γοργοὺς ρυθμούς ἡ πνευματικὴ τροφοδοσίαν τῶν νέων παιδιῶν μὲ τὲς Χ.Μ.Ο. (ποῦ ἦταν ἐπέκταση, μὲ νέα μορφή, τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων).

Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Χ.Μ.Ο., ὡς Γεν. Ἐφορος, ἦταν τότε ὁ ἀξέχαστος βάρδος τῆς χριστιανικῆς ποιήσεως, Γ. Βερίτης, πὸ μὲ τὸν ἐνθουσιασμό του καί τὴν ἀξία του συνετέλεσε πολὺ στὴν πρόοδο τοῦ νεανικοῦ ἔργου.

Τί νὰ πρωτοθυμηθῆ κανεὶς ἀπὸ τὲς συγκινητικὲς ἐμπειρίες τῶν συγκεντρώσεων τῶν Χ.Μ.Ο., τῶν ἐξορμήσεων τους, τῶν ἀξέχαστων Κατασκευῶσεών τους (στὴν Ἁγία Παρασκευὴ ἀρχικά, στὸν Παρνασσὸ καί Βραῶνα ἔπειτα); Θυμᾶμαι ἀκόμη τὴ γενική συγκέντρωση τῶν Χ.Μ.Ο. στὴν ὁποία παρουσιάστηκαν τὰ πρῶτα φύλλα τοῦ «Πριγκηπόπουλου» (ὅπως χαρακτηρίσθηκε τότε ἡ «Ζωὴ τοῦ Παιδιοῦ») πὸ σήμερα ἀριθμεῖ τὸ χιλιοστὸ φύλλο του, καί τὸ ὁποῖο ἦταν τὸ κύριο ὄπλο στὰ χέρια τῶν παιδιῶν γιὰ τὴν τροφοδοσίαν καί τὴ συμβολὴ τους στὴν προσπάθεια τῶν Χ.Μ.Ο. καί τῶν Κατηχητικῶν.

Καί εἶναι βέβαια γνωστὸ ὅτι οἱ ΧΜΟ, τῶν ὁποίων ἡ λειτουργία ἐπεκτάθηκε σιγά – σιγά σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα καί

ἀριθμῆ σήμερα χιλιάδες μελῶν (μαζί με τὰ «Κυκλάμινα»), συνετέλεσε καὶ στὴν ἄνθηση τῆς Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως κατ' ἐπέκταση δὲ καὶ τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων. Τὸ περιοδικό «ἡ Ζωὴ τοῦ Παιδιοῦ» κυκλοφόρησε ἔκτοτε, συνολικά, σὲ 100 ἑκατομμύρια (!) περίπου φύλλα. Ἄς μοῦ συγχωρηθῆ ὅτι στάθηκα περισσότερο στὸ ἔργο (ποῦ ἀγάπησα ἰδιαίτερα) πνευματικῆς τροφοδοσίας τῆς νέας γενιᾶς, γιὰτὶ ὑπῆρξε ἓνα σημαντικό θεμέλιο τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τοῦ τόπου μας (πάντοτε μετὰ τὴ Χάρη καὶ τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ).

Αὐτὸ ὁμοίως δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι μικρότερη ἢ προσφορά τῶν Φιλικῶν Κύκλων σ' αὐτὰ τὰ 50 χρόνια λειτουργίας τους σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Κάθε Κύκλος κι ἓνα ἐργαστήρι γιὰ τὴν καλλιέργεια χαρακτήρων μετὰ τὴ μελέτη τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν προσπάθεια νὰ τὸν βιώσουν στὴ ζωὴ.

Δεκάδες χιλιάδες ψυχές – ἄνδρες καὶ γυναῖκες – κατὰ βάσιν σύζυγοι καὶ γονεῖς – ἐπαιρναν ἐφόδια γιὰ νὰ κρατήσουν τὴν οἰκογένειά τους περιφρουρημένη ἀπὸ τὶς ἐπιβουλές τοῦ κακοῦ καὶ νὰ τὴν ἀνεβάσουν πνευματικά. Καὶ μόνον αὐτό; Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἐγίνοντο οἱ ἐργάτες τοῦ καλοῦ, βιώνοντας τὴν ἀγάπη, στὶς ποικίλες τῆς μορφές, μέσα στὴν κοινωνία καὶ τὶς νεανικὲς προσπάθειες. Κι ὅλα αὐτὰ χωρὶς ἰδιοτέλεια καὶ κενοδοξία, ἀλλὰ μετὰ μόνον σκοπὸ ν' ἀπλωθεῖ ἡ ἀλήθεια Του σὲ νέους καὶ ὄριμους ἀνθρώπους, γιὰ νὰ δοξάζεται τὸ Ὄνομά Του.

Θὰ χρειάζοταν νὰ γράψει κανεὶς ὀλόκληρο βιβλίο, ἂν θὰ ἤθελε νὰ παρουσιάσει, ἔστω καὶ σὲ ἄδρῆς γραμμές, τὴ σημασία καὶ τὴν ἐπίδραση στὸν ἑλληνικὸ λαὸ αὐτοῦ τοῦ πνευματικοῦ ἔργου, τὶς ἐπετεῖους (σταθμούς) τοῦ ὁποῦοι γιορτάζουμε ἐφέτος.

Ἐκεῖνο ὁμοίως ποῦ θεωρῶ ἀπαραίτητο νὰ σημειώσω, εἶναι ὅτι τὸ ἔργο αὐτὸ ποῦ ξεκίνησε στὶς ἀρχές τοῦ αἰῶνα μας, σὰν κρυστάλλινη πηγὴ, ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες τοῦ πρωτεργάτου Ἄρχ. Εὐσεβίου Ματθοπούλου (μετὰ τὸ ἐκλεκτὸ ἐπιτελεῖο του) καὶ τοῦ ὑπεράξιου συνεχοστοῦ καὶ μεγάλου ὀραματιστοῦ Ἄρχ. Σεραφεῖμ Παπακώστα, δημιούργησε ἓνα ποταμό, μετὰ πολλοὺς σήμερα παραποτάμους (Ἰ. Μητροπόλεις, Χριστ. Ἀδελφότητες, ἀνθοῦσες πνευματικὲς Ἰ. Μονὲς κ.λ.π.) ποῦ ἄρδευσε καὶ ἄρδεύει ἀκόμα τὸν πνευματικὸ ἀγρὸ τοῦ τόπου μας μετὰ τὴν ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἀντιστέκεται στὰ ἀρνητικὰ ρεύματα. Καὶ ἂν ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουν καὶ σήμερα ἀξιόλογοι πνευματικοὶ ἄνθρωποι (Ἀκαδημαῖκοι, Καθηγηταὶ Πανεπιστημίων, Ἐπιστήμονες ὄλων τῶν κλάδων, Λογοτέχνες καὶ, βεβαίως, Ἐπίσκοποι καὶ πολλοὶ ἄλλοι κληρικοὶ) ποῦ ἀσκοῦν θαυμάσιο πνευματικὸ καὶ κοινωνικὸ ἔργο, αὐτὸ ὀφείλεται, κατὰ μέγα μέρος, σ' αὐτὴ τὴν πνευματικὴ προσπάθεια.

Θὰ μπορούσα νὰ παραθέσω πλεῖστα ὄσα ὀνόματα τέτοιων ἀξιόλογων πνευματικῶν ἀνθρώπων (ζώντων καὶ κεκοιμημένων) ποῦ ὑπῆρξαν καρπὸς αὐτοῦ τοῦ ἔργου, ἂν αὐτὸ δὲν θὰ προσέκρουε στὶς ἀρχές τῶν «Ἀκτίνων» ποῦ ἀποφεύγουν νὰ προβάλλουν ὀνόματα.

Ἄλλὰ ἐπιλείπει μετὰ ὁ χρόνος, διηγούμενον τὰ ὄσα θαυμαστά ἐποίησεν ὁ Θεὸς μέσα σ' αὐτὸ τὸ πνευματικὸ ἔργο. Ἄς ἔχει δόξα τὸ ὄνομά Του.

Μετὰ βαθεῖα εὐγνωμοσύνη, Δ.Π.

Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΔΙΕΙΣΔΥΣΗ

Τὸ συνεχιζόμενο δράμα τῶν λαῶν τῆς Βοσνίας ἔχει, ὡς γνωστόν, εὐαισθητοποιήσει τὴν διεθνή κοινότητα. Καὶ ἡ εὐαισθησία αὐτὴ ἐκφράζεται μετὰ ποικίλες ἐκδηλώσεις καὶ πρωτοβουλίες, ὅπως ἡ παροχὴ ἀνθρωπιστικῆς βοήθειας, τὸ ἐμπάρκο ὀπλων καὶ ἄλλων ἐφοδίων

οί διαπραγματεύσεις για την εξεύρεση ειρηνικής λύσεως, οί απειλές για στρατιωτική επέμβαση.

Οί ενέργειες αυτές, οί όποιες έκ πρώτης όψεως φαίνονται νά έκπορεύονται από άγαθές προθέσεις, γεννούν όρισμένα βασικά έρωτηματικά, όπως έάν τηρούνται οί ίσες άποστάσεις έναντι τών αντιμαχομένων έθνοτήτων και έάν οί προθέσεις όλων τών ένδιαφερομένων για την ειρήνευση τής περιοχής είναι καθ' όλοκληρίαν άνιδιοτελείς. 'Η άποσαφήνιση τών διαθέσεων όλων τών μεσολαβητών και τών όπωςδήποτε ένδιαφερομένων για τόν τερματισμό αυτής τής τραγωδίας, άποτελούν προϋπόθεση για την άρση κάθε δυσπιστίας και την έμπέδωση τής άπαραίτητης έμπιστοσύνης, προκειμένου νά υπάρξει αίσιο άποτέλεσμα. 'Εξ άλλου ή προθυμία και ή βιασύνη όρισμένων χωρών και ιδίως τής Τουρκίας νά λάβουν ένεργόν μέρος στις προβλεπόμενες πολεμικές έπιχειρήσεις και ή ένδεχόμενη άνάθεση σε αυτήν έκ μέρους τών μεγάλων δυνάμεων του ρόλου του «ήγεμονικού σταθεροποιητή» τής περιοχής θά έπαυξήσει στο άμεσον μέλλον τούς κινδύνους στην Βαλκανική και θά δημιουργήσει κακό προηγούμενο.

'Ενώ οί λοιπές βαλκανικές χώρες με προεξάρχουσα την πατρίδα μας έπιθυμούν την ειρήνη, ή Τουρκία αντίθετα έπιχειρεί νά έκμεταλλευθεί την όλη αναταραχή πρός ίδιον όφελος και για την επανείσδυσή της στην Χερσόνησο του Αΐμου.

Και δέν είναι νοητόν μιá χώρα ούσιαστικά ύπόδικος στη διεθνή κοινότητα για την πρδ είκοσαετίας περίπου εισβολή της και παρατεινόμενη έκ μέρους της κατοχή του βορείου τμήματος τής Κύπρου νά άμνηστευεται για τις παρανομίες της και τις έπεκτατικές της ενέργειες και νά καλείται νά έπιβάλλει την τάξη σε μιá τόσο ευαίσθητη και ταρα-

μένη περιοχή. Και μόνον αυτή ή προκλητική τής συμμετοχής τής Τουρκίας στις προγραμματιζόμενες διαδικασίες για την δυναμική έπιβολή κάποιας λύσεως στο βοσνιακό πρόβλημα, άποτελεί παράγοντα δυσπιστίας και εύλόγου αντίδράσεως για τούς όρθοδόξους Σέρβους τής Βοσνίας.

"Όσοι έπιθυμούν πράγματι την ειρήνευση, πρέπει νά είναι προσεκτικοί στις έπιλογές τών μέσων και τών μεθόδων στις έν γένει ένεργειές των και τών συνεργατών των σε αυτές, διότι ή ειρήνη είναι ακριβό και ευαίσθητο είδος.

ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΤΟ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟ

Τό πολύ ένδιαφέρον Συνέδριο για τό «δημογραφικό» πού όργάνωσε στο Πολεμικό Μουσείο την 25-4-93 ή Γενική Γραμματεία 'Ισότητας του 'Υπουργείου Προεδρίας σε συνεργασία με τις 'Ενώσεις «'Επιστημόνων Γυναικών» και «Πανελλήνιας 'Ενώσης Γυναικών» μάς δίνει την άφορμή νά επανέλθουμε και πάλι στο πάντοτε επίκαιρο αυτό θέμα πού σχολιάσαμε στο τεύχος του 'Απριλίου με τίτλο «Γενοκτονία».

Τό φλέγον αυτό θέμα είχε άπασχολήσει πολλούς αξιόλογους πνευματικούς άνθρώπους έδώ και άρκετά χρόνια. Στο άρχείο του Τομέως Τύπου τής ΧΕΕ βρίσκεται άπόκομμα ένός χαρακτηριστικού σχολίου πού δημοσιεύθηκε σε ήμερήσια έφημερίδα ('Εθν.Κήρυκα) την Κυριακή 20-6-1976.

'Αναδημοσιεύουμε άπόσπασμά του γιατί έντιμετωπίζει τό θέμα και από μιá άλλη όπτική γωνία: «*Φανταστήκατε ποτέ ένα Κόσμο χωρίς παιδιά; Χωρίς τό γλυκό παιδικό χαμόγελο, χωρίς τά χαρούμενα ξεφωνητά στα παιχνίδια τους, χωρίς τά ματάκια πού άντικατοπτρίζουν όλη την άγνότητα και την όμορφιά τής παιδικής ψυχής;*

Θά ήταν ένα Κόσμος βαρύς και άφάνταστα μελαγχολικός. "Ενας Κόσμος

χωρίς νόημα, χωρίς έλπίδα, χωρίς μέλλον, ένας έτοιμοθάνατος Κόσμος.

Και όμως αυτή την άπλη αλήθεια φαίνεται πως την έχουν ξεχάσει οι άνθρωποι άνεπτυγμένων Χωρών με αποτέλεσμα να περιορίζεται συνεχώς ο αριθμός των γεννήσεων στις Χώρες αυτές.

Και το χειρότερο είναι ότι η άρρωσטיα αυτή των πολιτισμένων (;) Χωρών άρχισε να εξαπλώνεται επικίνδυνα και στη Χώρα μας.

Το ένα ή και κανένα παιδί στις νέες οικογένειες, ακόμα και στα χωριά μας, δεν είναι καθόλου σπάνιο φαινόμενο. Τα μέσα άποφυγής συλλήψεως αλλά και οι άμβλώσεις έπεκτείνονται σε επικίνδυνο για το μέλλον της Χώρας μας βαθμό.

«Η πατρίδα μας άντιμετωπίζει ήδη όξυ δημογραφικό πρόβλημα και μεταβάλλεται σιγά - σιγά σε Χώρα γερόντων».

Στη συνέχεια το σχόλιο αυτό έπαινει τα μέτρα που έλαβε ο μακαριστός Μητροπολίτης, τότε, της Μητροπόλεως Νικαίας, ο άξέχαστος Γεώργιος Παυλίδης, για την προστασία των πολυτέκνων οικογενειών. Και γεννάται τώρα το έρώτημα, τί έκανε από τότε το Κράτος για να άντιμετωπίσει αυτό το σοβαρό ζήτημα, για να τονώσει την οικογένεια και να ζαναφέρει τα παιδικά χαμόγελα και τη χαρά μέσα στην έλληνική οικογένεια;

Έκανε, ό,τι μπορούσε για να άποδυναμώσει την έλληνική οικογένεια, όχι μόνο με την έλλειψη μέτρων για την προστασία της, αλλά και με την ήθικη διάβρωση που, με την άποδιοργάνωση της έλληνοχριστιανικής παιδείας και την όλη στάση των κρατικών παραγόντων, εκλόνισε τα θεμέλιά της.

Και στο κακό αυτό συνήρησαν δυστυχώς και πολλοί λεγόμενοι «πνευματικοί άνθρωποι» καθώς και τα μέσα ένυμερώσεως (Τύπος, Ραδιόφωνο κ.λ.π.).

ΠΛΗΘΩΡΑ ΕΝΤΥΠΩΝ

Κάθε χρόνο κυκλοφορεί κάποιον νέο περιοδικό. Άλλοτε εκφράζει μιάν ομάδα, ευρύτερη ή πιο περιορισμένη, άλλοτε έλάχιστο αριθμό προσώπων. Συνδρομητές λιγότεροι ή περισσότεροι, άναλόγως του κύκλου των γνωριμιών, του κόστους της συνδρομής κ.λ.π. Τα θέματα ποικίλα, άντίστοιχα προς τα ένδιαφέροντα και τον στόχο του εκδότη.

Μεγάλος είναι σήμερα και ο αριθμός του Όρθοδόξου περιοδικού τύπου, που πολλές φορές κυκλοφορεί με έντυχία. Γεγονός εύχάριστο και ευόϊωνο και άξιο ύποστήριξης.

Είθε ή άνθιση αυτή να σημαίνει και αύξηση των όρων άνάγνωσης.

Βέβαια, όπως διαπιστώνεται και από προσωπική πείρα και από συζητήσεις, πολλά ένδιαφέροντα, ώφέλιμα και κατανοητά άρθρα, αξιόλογων χριστιανικών περιοδικών, μένουν άδιάβαστα, άν και άφορούν σύγχρονα προβλήματα και καταστάσεις. Αυτό όμως κρίνεται φυσικό και δικαιολογημένο. Είναι πολύ δύσκολο, κάποτε άκατόρθωτο, για κάποιον να άφομοιώνει την ύλη όκτώ ή δέκα περιοδικών και έφημερίδων. Ίσως μάλιστα ή πληθώρα αυτή να φέρνει μιάν σύγχυση στο συνδρομητή, ή μιάν άίσθηση έννοχής, επειδή δεν μπορεί ν' άνταποκριθεί, ιδίως όταν οι άσχολίες του είναι πολλές και ποικίλες.

Σε μιάν τέτοια περίπτωση ή έπιλογή των θεμάτων και των Περιοδικών που θα έγγραφουμε κάποτε δύσκολη αλλά όπωσδήποτε χρήσιμη, είναι ή αναπόφευκτη και ή προτιμότερη λύση.

Διότι ή έγγραφη σε χριστιανικά περιοδικά, έστω και άν δεν ύπάρχει ή δυνατότητα να διαβαστεί όλη ή ύλη, ένδεικνυται. Δεν θα πρέπει να παραβλέψουμε ότι, φυλλομετρώντας μεγαλύτερο αριθμό χριστιανικών έντύπων, έχουμε την ευχέρεια να διαλέξουμε, από κά-

ποιο απ' αυτά κάθε φορά, κάτι εξαιρετικό για τὸν καθένα μας, κάτι πὸ ἀνταποκρίνεται στὶς προσωπικὲς μας ψυχικὲς ἀνάγκες.

Ἐπίσης μας παρέχεται ἡ δυνατότητα νὰ πλουτίσουμε τὶς γνώσεις μας, θρησκευτικὲς, ἱστορικὲς, λαογραφικὲς καὶ ἄλλες, καὶ νὰ πληροφορηθοῦμε, ἀγνωστα στὸν πολὺ κόσμον, ἐνισχυτικὰ καὶ παρήγορα γεγονότα καὶ δραστηριότητες.

ΤΑ ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ

Τὰ δελτία εἰδήσεων ἔχουν καταντήσει γιὰ μιὰ κατηγορία ἀκροατῶν καὶ τηλεθεατῶν ἀνιὰρὰ καὶ γιὰ ἄλλη καταθλιπτικά. Οἱ δηλώσεις καὶ οἱ ἀντιδηλώσεις καὶ τὰ κουτσομπολιὰ τῶν ἐκπροσώπων τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, ἡ ἀποκάλυψη πραγματικῶν ἢ φανταστικῶν σκανδάλων, ἢ καταστροφολογία, τὰ διαγραφόμενα σενάρια πολιτικῶν ἐξελίξεων πὸ συνήθως ἀναιροῦνται καὶ διαψεύδονται, ἀποτελοῦν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς πολιτικῆς εἰδησεογραφίας, πὸ τὸ κύριον ἀποτέλεσμα στὸ εὐρύτερον κοινὸ εἶναι γι' ἄλλους ἢ ἀνία καὶ ἡ ἀδιαφορία, γιὰ ἄλλους ἢ ἔξαψη τοῦ φανατισμοῦ καὶ γιὰ τοὺς περισσοτέρους ἡ ἀπογοήτευση ἀπὸ τὴν διαγραφόμενη κατάσταση.

Ὅσον δὲ μὲ τὸ ἀστυνομικὸ δελτίον δίδεται ἡ εὐκαιρία σὲ μικροὺς καὶ μεγάλους νὰ «θαυμάσουν» τὰ κατορθώματα τῶν πάσης φύσεως κακοποιῶν, γιὰ ληστείες πὸ ἡ μία διαδέχεται τὴν ἄλλη, γιὰ φόνους καὶ βιασμούς, γιὰ τὴν δράση τῶν ἐμπόρων τῶν ναρκωτικῶν οἱ ὅποιοι ἔπεσαν στὰ χέρια τῆς ἀστυνομίας.

Ἄν δὲ λάβει κανεὶς ὑπ' ὄψη του καὶ τὶς οὐσιαστικὲς δυσκολίες πὸ ἀφοροῦν στὴν δημοσιονομικὴ κατάσταση τῆς χώρας, τὴν πολεμικὴ ἀναταραχὴ στὶς γειτονικὲς χώρες, στὴν λειψυδρία καὶ στὶς ἐκκρεμότητες μὲ τὰ ἔθνη-

κὰ θέματα, τότε εἶναι εὐεξήγητη ἡ ἀποστροφή πὸ προξενεῖ σὲ πολλοὺς ἢ καθημερινὴ ἐνημέρωση.

Ὅσάκις δὲ ἐπιχειρεῖται νὰ περιληφθεῖ στὸ ἡμερήσιον δελτίον κάποιον εὐχάριστον περιστατικόν, ἢ ὑπόθεση συνήθως εἶναι γιὰ γέλια ἢ καὶ γιὰ κλάματα, γιὰτὶ αὐτὸ συνήθως ἀναφέρεται στοὺς ἐξωφρενισμοὺς τῆς ἀμερικανικῆς μόδας ἢ στὰ μαιευτήρια τῶν ζωολογικῶν κήπων.

Καὶ διερωτᾶται κανεὶς, στὴν ἑλληνικὴ καὶ τὴν διεθνή κοινωνία δὲν γίνεται τίποτε τὸ οὐσιαστικὰ ἀξιόλογο καὶ ὑψηλὸ σὲ πράξεις ἀρετῆς καὶ εὐποιίας πὸ ἀξίζει τὸν κόπον νὰ ἔλθει στὴν δημοσιότητα, ὄχι τόσο γιὰ τὸν ἔπαινον τῶν ἀγαθοποιούντων, ἀλλὰ γιὰ νὰ δοθεῖ ἕνας τόνος αἰσιοδοξίας στὸ εὐρύτερον κοινὸ ὅτι ἡ ἀρετὴ δὲν πέθανε ἀλλὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι γενναῖοι στὸ φρόνημα πὸ τὴν ἀσκοῦν μὲ συνέπεια;

Τὰ παραδείγματα τῶν προσώπων πὸ ἀναφέρονται στὸ κύριον ἄρθρον τοῦ περιοδικοῦ ΖΩΗ στὶς 20 Μαΐου γιὰ τὰ πρόσωπα πὸ παρὰ τὴν φτώχεια τῶν παρέδωσαν στοὺς δικαιοῦχους τῶν σημαντικὰ χρηματικὰ ποσὰ πὸ βρῆκαν στὸ δρόμον, ἢ ὑποδοχὴ καὶ φιλοξενία 46 παιδιῶν ὀρφανῶν ἀπὸ τὶς περιοχὲς τῆς Βοσνίας στὴν Θεσσαλονίκη ὅπου ἔζησαν γιορτινὲς ἡμέρες ἀγάπης καὶ εἰρήνης μὲ οἰκογενειακὴ θαλπωρὴ, ἢ κοινωνικὴ δράση τοῦ Λόρδου L. Cheshire παλαιοῦ ἄσσου τῆς RAF στὴν Ἀγγλία (τεῦχος Ἀκτίνων Μαΐου 1993) δὲν ἀποτελοῦν αἰσιόδοξα μηνύματα καὶ ἄλλα πολὺ περισσοτέρως καὶ ἀξιολογώτερα πὸ θὰ ἔπρεπε νὰ γίνουν εὐρύτερα γνωστὰ καὶ νὰ πλουτίζουν τὰ δελτία εἰδήσεων;

Ἄλλὰ γιὰ μιὰ τέτοια ἀλλαγὴ στὴ νοοτροπία τῶν συντακτῶν τῶν δελτίων χρειάζεται ἡ πνοὴ τοῦ Πνεύματος καὶ ἐδῶ εἶναι τὸ πρόβλημα.

Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΥΠΟΥ
ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΟΙ «ΑΚΤΙΝΕΣ» ΚΑΙ ΟΙ
ΞΕΝΗΤΕΜΕΝΟΙ ΑΔΕΛΦΟΙ ΜΑΣ

Ἄγαπητές μου «Ἀκτίνες»

Γιὰ μᾶς τοὺς ξενητεμένους, ποὺ ζοῦμε χιλιάδες χιλιόμετρα ἀπὸ τὴν κοιτίδα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸ ἀγαπημένο μας Περιοδικὸ μᾶς φέρνει κοντὰ στὴν Πατρίδα καὶ μᾶς θυμίζει ἐκείνους ποὺ ἄνοιξαν τὸ δρόμο γιὰ νὰ διαβαίνομε ἡμεῖς πρὸ εὐκολα, ἀλλὰ καὶ τοὺς νέους συνεργάτες, παλιούς καλοὺς φίλους καὶ ἀγωνιστὲς τοῦ καλοῦ. Ὁταν ὁ ταχυδρόμος μοῦ φέρνει τὶς «Ἀκτίνες» δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ πῶ ὅτι νοιώθω τὶς ἀκτίνες τοῦ «Ἡλίου τῆς Δικαιοσύνης» νὰ μὲ θερμαίνουν ἐδῶ στὴν ψυχρὴ ὕλιστικὴ καὶ ἡδονιστικὴ χώρα τοῦ Κολόμβου ποὺ μὲ τὶς ἐξαλλες «ἐλευθερίες» μᾶς ἀνοίγουν τὴν ἄβυσσο τῆς αὐτοκαταστροφῆς. Δυστυχῶς ἐδῶ στὴν βορειοδυτικὴ περιοχὴ τῆς Νέας Ἱερσέης ποὺ ζῶ πάνω ἀπὸ 30 χρόνια δὲν ἔχομε πνευματικὲς εὐκαιρίες γιὰ ἀνανέωση τῶν πνευματικῶν μας δυνάμεων. Ἡ μόνη ἀνανέωση εἶναι οἱ «πνευματικὲς βιταμῖνες» τὰ ἀγαπητὰ μας περιοδικά, ποὺ λαβαίνομε ἀπὸ τὴν ἀγωνιζόμενὴ μικρὴ μὲν, ἀλλὰ ἄκαμπτη μερίδα τοῦ πνευματικοῦ κόσμου τῆς Πατρίδας μας.

Πολλὲς φορὲς ἀναζητῶ τὶς ὁμορφες συντροφικὲς τῶν φοιτητικῶν μου καὶ μετέπειτα χρόνων. Εἶναι μεγάλο πρᾶγμα νὰ συναντᾶς ἕνα ἀδελφὸ ποὺ ξέρεις ὅτι σὲ νοιώθει καὶ ἔχει καὶ ἐκεῖνος τὰ ἴδια καρδιοκτυπήματα μὲ σένα. Οἱ διάφορες προτεσταντικὲς κινήσεις δὲν ἔχουν παρὰ μιὰ ἐπιφάνεια χωρὶς βάθος καὶ μιὰ στιγμιαία συγκίνηση ποὺ ἐξατμίζεται

ζεταὶ πρὶν ἀκόμα τὴ γευθοῦν. Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία μὲ τὶς διάφορες ἀλλαγὲς ἰδίως στὸ λειτουργικὸ μέρος ἀντὶ νὰ φέρει τοὺς νέους κοντὰ τῆς ὅπως ἤλπιζε, μᾶλλον χάνει ἐδαφος.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἂν καὶ ἀκόμη εἶναι σχετικῶς νέα στὴ χώρα αὐτή, προσπαθεῖ νὰ ριζώσει καὶ νὰ ἀποδώσει καρπούς. Βεβαίως τὰ προβλήματα εἶναι πολλά. Τὸ γλωσσικὸ πρόβλημα εἶναι ἕνα, οἱ μικτοὶ γάμοι εἶναι ἄλλο, οἱ ἀποστάσεις γιὰ νὰ φθάσουν σὲ Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία καὶ πολλὲς φορὲς ἡ ἰδιοσυγκρασία τῆς ἐργασίας ἰδίως ἐκείνων ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ ἐστιατόρια – τὰ περισσότερα τῶν ὁποίων 24 ὥρες τὸ εἰκοσιτετράωρο καὶ 7 ἡμέρες τῆς ἐβδομάδος – εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζομεν.

Τὰ Κατηχητικὰ καὶ Ἑλληνικὰ ἀπογευματινὰ σχολεῖα, ἡ ὀργάνωση τῆς νεολαίας GOYA (Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξος Νεολαία Ἀμερικῆς) στὴν ὁποία συμμετέχουν ἀγόρια - κορίτσια ἡλικίας 13 – 18 ἐτῶν, καὶ ἡ GOYAL μεγαλύτερη Νεολαία ἡλικίας 19 ἐτῶν καὶ ἄνω, Κύκλοι Μελέτης Ἁγίας Γραφῆς στὴν Ἑλληνικὴ καὶ Ἀγγλικὴ γλῶσσα καὶ ἡ Φιλόπτωχος Ἀδελφότης εἶναι μερικὲς ἀπὸ τὶς πνευματικὲς ἐκδηλώσεις τῆς Κοινοτικῆς ζωῆς. Δύσκολη ἡ ἐκλογή συνεργατῶν γιὰ τοὺς λόγους ποὺ ἀναφέραμε πρὸ πάνω. Ἔτσι, ὅ,τι γίνεται εἶναι ἔργο τῆς Θεῆς Χάριτος. Ἐμεῖς ἀπλῶς εἴμαστε οἱ δέκτες. Ἐκεῖνος τὰ κατευθύνει καὶ εὐλογεῖ τὶς προσπάθειές μας. Μὴν μᾶς ξεχνᾶτε στὶς ἰδιωτικὲς ἢ ὁμαδικὲς προσευχὲς σας. Μᾶς δυναμώνουν.

π. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΚΑΣ

U.S.A.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΣ

Ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ τὴν 21ην Μαΐου 1993

Ἐκ μέρους χιλιάδων ἀνθρώπων ποὺ τὸν γνώρισαν. Ποὺ ἔζησαν ἀπὸ κοντὰ τὴν εὐγένεια τοῦ χαρακτήρος του, τὴν ἀγνότητα τῶν αἰσθημάτων του, τὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς του. Ποὺ θὰ θυμοῦνται γιὰ πάντα τὴν πραότητα του, τὸ ἤρεμο χαμόγελό του, τὴν προθυμία του, τὴν ταπείνωσή του, τὴν ἀγάπη του, θέλω νὰ ἀποχαιρετήσω τὸν «κύριο Πετρόχειλο», ὅπως τὸν ἀποκαλούσαμε, μὲ ὄλο τὸ σεβασμὸ ποὺ τοῦ ἀξίζε. Ὑπηρετήσε ὑποδειγματικά, ὡς θυρωρὸς τοῦ κτιρίου τοῦ Συλλόγου «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος», ὁδὸς Καρύτση 14, μιὰν ὀλόκληρη ζωὴ, ἓνα ἔργο πού – ὅσο κι ἂν πολλοὶ δὲν θέλαν νὰ τὸ ἀναγνωρίσουν – ἔβαλε τὴ σφραγίδα του στὴν ἐκκλησιαστικὴ μας ζωὴ, στὸν αἰῶνα, ποὺ λήγει. Ἐνα ἔργο πού δημιούργησαν μεγάλες μορφές, ἀλλὰ ποὺ ἐπετελέσθη μὲ τὴ συμβολὴ ὄλων ὄσων τὸ ὑπηρετήσαν. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὁ Γεώργιος Πετρόχειλος.

Τώρα ποὺ διαβαίνει τὴν «πύλη τὴν ὀλόφωτη τῆς παντοδυναμίας», θὰ μπορῇ νὰ πῆ στὸν Κύριό του, ὅτι ἀγωνίστηκε τὸν καλὸν ἀγῶνα, ὅτι ἐτελείωσε τὸν δρόμον, ὅτι ἐτήρησε τὴν πίστιν. Γιὰ μένα ὑπῆρξε ὑπόδειγμα. Μὲ δίδασκε μὲ τὴ ζωὴ του. Ἦδη, πορεύεται στὴν αἰωνιότητα. Καλό σου κατευόδιο **Γεώργιε** Πετρόχειλε. Προσεύχου γιὰ ὄλους ἐμᾶς.

ΗΡΑΚΛΗΣ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτῆτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντὴς Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατρίδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθήναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Βλ. Δ. Σταματοπούλος, Ἰπποκράτους 189, 114 72 Ἀθήναι. Τιμὴ τεύχους δρχ. 100. Ἐτησίᾳ συνδρομὴ, ἐσωτερικοῦ δρχ. 1000, ἐξωτερικοῦ δολ. 18. Ἡ διεύθυνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεῖ ἢ νὰ συντέμνη κατὰ τὴν κρίσιν της οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα, δημοσιεύματα, ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελίαι ἐντύπων ἐν γένει καὶ βιβλιοκρισίαι δὲν δημοσιεύονται.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήναι, Ἰούλιος – Σεπτέμβριος 1993

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»
Ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός» κυκλοφόρησαν:

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ι. ΓΚΙΑΛΑΣ
(Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ)

Περιλαμβάνει τὴ βιογραφία
τοῦ ποιητοῦ καὶ μελετήματα γιὰ τὸ ἔργο του.

*

ΑΥΤΟΙ ΔΕΝ ΥΠΕΚΥΨΑΝ

Γ' ἔκδοση.

*

ΑΡΧΙΜ. ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ

ΦΩΤΑ ΚΑΙ ΣΚΙΕΣ

Δοκίμια πνευματικοῦ προσανατολισμοῦ.

*

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΠΟΛΕΤΣΗ

ΡΑΨΩΔΙΑ

Β' ἔκδοση
συμπληρωμένη καὶ διορθωμένη ἀπὸ τὸν ποιητή.

Ἐπίσης ἐκυκλοφόρησαν
δύο ἀκόμη Συλλογές τοῦ ἀειμνήστου ποιητοῦ
Στεφάνου Μπολέτση
μὲ τίτλο:

«ΡΑΨΩΔΙΑ» Β' (1947-1949)

«ΡΑΨΩΔΙΑ» Γ' (Κύπρος)

Δύο ποιητικὲς Συλλογές, ποὺ συμπληρῶνουν τὸ ἔργο τοῦ ποιητοῦ.

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»
Καρύτση 14-105 61 ΑΘΗΝΑ-Τηλ. 32 21 283

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»
ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

**Κατάλογος τῶν βιβλίων ποὺ ὑπάρχουν σήμερα
στὰ γραφεῖα τῶν «Ἀκτίνων»**

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Α΄.....	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Β΄.....	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Α΄...1000	
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Β΄...1000	
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ Τόμος Α΄.....	1000
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (γιὰ ἀγόρια ἀπὸ 16 ἐτῶν καὶ ἄνω)...	1500
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (γιὰ κορίτσια ἀπὸ 16 ἐτῶν καὶ ἄνω)...	1500
ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΛΛΗΝΑ ΝΕΟ.....	100
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΑΡΜΟΝΙΑ.....	500
Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΙΚΟΣ ΤΗΣ ΚΟΣΜΟΣ (Β΄ ἐκδοσις).....	300
ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ.....	300
ΤΑ ΑΝΩΜΑΛΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ.....	300
Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ.....	300
ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ ΠΑΙΔΙΑ.....	300
ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΙ ΤΟΥ.....	300
ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ.....	300
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΝ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ.....	300
Ο ΑΡΤΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ.....	300

**Οἱ συνδρομηταὶ τῶν «Ἀκτίνων» ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ προμηθευ-
θοῦν βιβλία ἀπὸ τὸν ὡς ἄνω κατάλογο παρακαλοῦνται νὰ τηλεφω-
νήσουν στὸ τηλέφωνο τῶν «Ἀκτίνων»: 32 35 023**